

GRUDZIEŃ 2022

WARSZAWA

Ukraińskie firmy w Polsce po wybuchu wojny w 2022 r.

ISBN 978-83-67575-08-9

Składamy szczególne podziękowanie Ekspertom, którzy wzięli udział w badaniach jakościowych naszego projektu. Wyniki tych badań stanowią ważną część raportu i pogłębiają wiedzę na temat ukraińskich firm w Polsce. Lista ekspertów i instytucji, które reprezentowali podczas wywiadów, znajduje się na końcu opracowania.

Cytowanie:

Dębkowska, K., Kłosiewicz-Górecka, U., Szymańska, A., Wejt-Knyżewska, A., Zybortowicz, K. (2022), *Ukraińskie firmy w Polsce po wybuchu wojny w 2022 r.*, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa.

Warszawa, grudzień 2022 r.

Autorzy: Katarzyna Dębkowska, Urszula Kłosiewicz-Górecka, Anna Szymańska,
Aleksandra Wejt-Knyżewska, Katarzyna Zybortowicz

Współpraca: Jakub Rybacki

Redakcja merytoryczna: Paweł Śliwowski

Redakcja: Jakub Nowak, Małgorzata Wieteska

Projekt graficzny: Anna Olczak

Współpraca graficzna: Tomasz Gałązka, Sebastian Grzybowski

Skład i łamanie: Sławomir Jarząbek

Polski Instytut Ekonomiczny

Al. Jerozolimskie 87

02-001 Warszawa

© Copyright by Polski Instytut Ekonomiczny

ISBN 978-83-67575-08-9

Spis treści

Kluczowe liczby.....	4
Kluczowe wnioski.....	6
Wprowadzenie.....	8
1. Ile ukraińskich firm powstało w Polsce?.....	10
2. W jakich branżach działają ukraińskie firmy?.....	15
3. Jakie są główne motywy zakładania w Polsce firm ukraińskich?.....	20
4. Co utrudnia firmom ukraińskim działalność w Polsce?.....	25
5. Czy firmy ukraińskie współpracują z polskimi?.....	32
6. Czy firmy ukraińskie zostaną w Polsce na dłużej?.....	41
Aneks metodologiczny.....	48
Bibliografia.....	51
Spis infografik i wykresów.....	53
Lista ekspertów.....	54

Kluczowe liczby

10,2 tys.

ukraińskich jednoosobowych działalności gospodarczych,

3,6 tys.

spółek z kapitałem ukraińskim

powstało w Polsce od stycznia do września 2022 r.

8,5 proc.

udział ukraińskich firm we wszystkich otwieranych firmach we wrześniu, a w styczniu 0,8 proc.

54 proc.

zagranicznych jednoosobowych działalności gospodarczych założonych w 2022 r. stanowią firmy ukraińskie

41 proc.

spółek z kapitałem zagranicznym powstałych w 2022 r. to spółki z kapitałem ukraińskim

22 proc.

ukraińskich spółek stanowią firmy handlowe,

19 proc.

przedsiębiorstwa budowlane,

41 proc.

ukraińskich jednoosobowych działalności gospodarczych w 2022 r. założyły Ukrainki

14 proc.

zajmuje się transportem i magazynowaniem

24 proc.

ukraińskich jednoosobowych działalności gospodarczych to firmy budowlane,

16 proc.

to firmy z sektora IT,

14 proc.

zajmuje się pozostałymi usługami

75 proc.

badanych firm otworzyło działalność w Polsce z konieczności pozyskania środków na utrzymanie siebie i rodziny

63 proc.

respondentów wskazuje na bliskość kulturową i łatwiejszą komunikację językową jako motyw silnie wpływający na założenie działalności w Polsce

50 proc.

podjęło próbę kontynuacji w Polsce działalności biznesowej prowadzonej przed wojną w Ukrainie

66 proc.

badanych firm deklarowało kontynuację działalności w Polsce niezależnie od sytuacji w Ukrainie

Kluczowe wnioski

- **Pod koniec września 2022 r. w Polsce działało 24,1 tys. spółek z kapitałem ukraińskim, w tym 3,6 tys. powstałych w 2022 r.** Bezpośrednio po wybuchu wojny miał miejsce spadek rejestracji nowych spółek, ale w kolejnych miesiącach ich liczba znowu zaczęła wzrastać. Stanowią one 7 proc. wszystkich zarejestrowanych spółek, zarówno z kapitałem polskim, jak i zagranicznym. **Spółki z kapitałem ukraińskim działają przede wszystkim w handlu (22 proc.), budownictwie (19 proc.) oraz transporcie i gospodarce magazynowej (14 proc.).**
- **Od stycznia do września 2022 r. zaczęło funkcjonować 10,2 tys. jednoosobowych działalności gospodarczych założonych przez osoby z obywatelstwem ukraińskim.** Największy przyrost aktywnych działalności miał miejsce w kwietniu – ich liczba w porównaniu z marcem wzrosła niemal trzykrotnie. Od wybuchu wojny do września miesięczna liczba zakładanych firm wzrosła niemal dwunastokrotnie. Jeszcze w styczniu ukraińskie jednoosobowe działalności stanowiły niespełna 1 proc. wszystkich nowo otwieranych, a we wrześniu było to już 8,5 proc. **Większość ukraińskich jednoosobowych działalności gospodarczych zajmuje się budownictwem (24 proc.), informacją i komunikacją (16 proc.) lub pozostałą działalnością usługową (14 proc.).**
- **Ukraińskie kobiety są właścicielkami 41 proc. jednoosobowych działalności gospodarczych.** Prawie co trzecia firma założona przez kobiety zajmuje się pozostałą działalnością gospodarczą. Natomiast niemal dwie na pięć firm otworzonych przez mężczyzn działają w branży budowlanej. Struktura według płci wskazuje, że właścicielkami jednoosobowych działalności zakładanych w 2022 r. nie są tylko migranci wojenni, ale również osoby, które przybyły do Polski wcześniej i założyły działalność po wybuchu wojny.
- **Z badań PIE wynika, że aż 75 proc. ukraińskich firm założonych w 2022 r. powstało z powodu konieczności zdobycia środków na utrzymanie siebie i rodziny w Polsce.** Dwie na trzy firmy podkreślały, że na ich decyzję o rozpoczęciu lub przeniesieniu działalności do Polski miała wpływ bliskość kulturowa oraz łatwiejsza komunikacja językowa, a co druga firma wskazywała na przyjazny klimat dla uchodźców ukraińskich w Polsce.

- **Dla ukraińskich firm, które rozpoczęły działalność w 2022 r., największą barierą jest brak doświadczenia w prowadzeniu działalności gospodarczej w Polsce (40 proc.), niewystarczające środki finansowe (33 proc.) oraz koszty prowadzenia działalności (29 proc.).** Mniejszym wyzwaniem jest poznanie nowego rynku oraz różnice kulturowe, tylko dla co piątej firmy barierę stanowi niedostateczna znajomość języka polskiego.
- **Firmy ukraińskie, które dopiero zaczynają działalność w Polsce, potrzebują porad prawnych i doradztwa w różnych kwestiach związanych z działalnością w nowym miejscu.** Szczególnie przydatna okazuje się pomoc od ukraińskich i polskich instytucji i organizacji pozarządowych oraz stowarzyszeń i zrzeszeń przedsiębiorców w nawiązywaniu kontaktów biznesowych oraz umożliwieniu firmom ukraińskim udziału w różnych projektach inwestycyjnych.
- **Zakończenie wojny nie będzie oznaczać masowego zamykania bądź przenoszenia biznesów z powrotem do Ukrainy.** Z deklaracji badanych przedsiębiorców wynika, że większość firm zamierza kontynuować swoją działalność w Polsce, będzie się rozwijała, zacieśniła współpracę z polskimi partnerami i uczestniczyła w przyszłej odbudowie Ukrainy.
- **Eksperti podkreślają, że mimo trwającej wojny, firmy ukraińskie przygotowują się już do odbudowy kraju.** Poszukują partnerów, aby wspólnie stworzyć przyczółek biznesowy do przyszłej ekspansji, m.in. na rynki Europy Zachodniej. Firmy ukraińskie nie wykluczają, że utworzone w Polsce oddziały mogą stać się trwałą „odnogą”, a Polska może uzyskać znaczne korzyści ze współpracy z firmami ukraińskimi.

Wprowadzenie

Wzmoczona fala migracyjna z Ukrainy do Polski rozpoczęła się w 2014 r. Do czasu pandemii ten trend stabilizował się i Polska stanowiła główny kraj UE, w którym pracują Ukraińcy. Charakter tej migracji był głównie czasowy, jednak pojawiało się coraz więcej symptomów świadczących o trwałym osiedlaniu się obcokrajowców – np. obywatele Ukrainy organizowali w Polsce życie całej rodziny, włącznie z posyłaniem dzieci do szkół. Podejmowali pracę na etacie, ale również zaczęli zakładać działalność gospodarczą w Polsce. Według danych ZUS w III kwartale 2022 r. w stosunku do III kwartału 2015 r. odnotowano ponad 8-krotny wzrost liczby obywateli Ukrainy zgłoszonych do ubezpieczenia emerytalnego i rentowego. Liczba ubezpieczonych wzrosła z 90,9 tys. do 744,4 tys. osób.

W efekcie wybuchu wojny rozpoczęła się kolejna fala migracji Ukraińców do Polski – tym razem w ramach fali uchodźczej. Polska ze względu na bliskość geograficzną oraz rozbudowane sieci migracji ukraińskiej, poza ludźmi (ok. 1,012 mln uchodźców), przyciągnęła także ukraiński biznes. Ukraińskie firmy szukają bardziej bezpiecznego miejsca do działania. Polska, m.in. ze względu na swoje położenie geograficzne i bliskość kulturową, stała się dla firm z Ukrainy naturalnym logistycznym i organizacyjnym hubem, a być może miejscem dalszego rozwoju. Zwłaszcza, że od początku marca 2022 r. firmy z Ukrainy mogą prowadzić działalność z terytorium naszego kraju.

Znaczna część migrantów podjęła zatrudnienie. Według danych Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej to niemal 380 tys. osób. Ukraińcy nie tylko wybierają pracę na etacie, ale także zakładają również własną działalność gospodarczą w Polsce.

Celem raportu jest pokazanie skali ukraińskiej przedsiębiorczości w Polsce po 24 lutego 2022 r. oraz poznanie motywów zakładania działalności gospodarczej, warunków prowadzenia biznesu w naszym kraju oraz nakreślenie potencjalnych scenariuszy rozwoju ukraińskich firm w Polsce.

Realizując cel naszych badań postawiliśmy sześć pytań, na które poszukiwaliśmy odpowiedzi wykorzystując metody badawcze opisane w aneksie metodologicznym.

W części pierwszej opisaliśmy poszukiwanie odpowiedzi na pytanie dotyczące skali zjawiska ukraińskiej przedsiębiorczości w Polsce po wybuchu wojny. W drugiej – na pytanie o branże, w których Ukraińcy zakładają działalność. W obu częściach wykorzystaliśmy dane pozyskane z baz Centralnego Ośrodka Informacji Gospodarczej (COIG) oraz Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG).

Kolejne dwie części raportu dotyczą motywów zakładania działalności oraz barier funkcjonowania w Polsce. Poszukując odpowiedzi na postawione pytania dotyczące tych aspektów przeprowadziliśmy badanie ankietowe wśród ukraińskich firm, które otworzyły działalność w Polsce w 2022 r. Przeprowadziliśmy też wywiady grupowe i indywidualne z ekspertami reprezentującymi instytucje związane z ukraińską przedsiębiorczością w Polsce.

W części piątej prezentujemy analizy dotyczące współpracy ukraińskich i polskich przedsiębiorstw. Na podstawie wypowiedzi ekspertów oraz badań ankietowych przeprowadzonych wśród firm wskazaliśmy główne obszary tej współpracy. Ponadto informacje od instytucji zaproszonych do badania pozwoliły nakreślić możliwości rozwoju biznesu, jakie daje współpraca firm ukraińskich z polskimi.

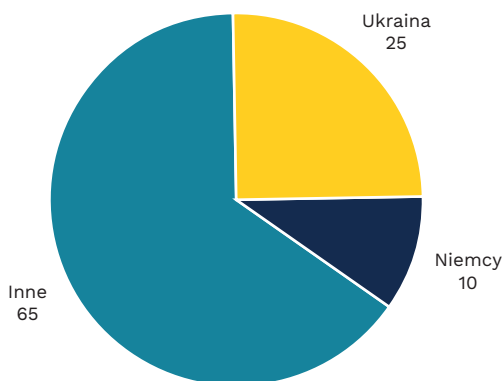
Ostatnie pytanie (część szóstą) dotyczyło planów ukraińskich firm dotyczących ich pozostania w Polsce na dłużej. W nawiązaniu do tego pytania nakreśliśmy scenariusze rozwoju ukraińskiego biznesu w Polsce. Przyjęliśmy, że determinanty tego rozwoju to czas trwania wojny w Ukrainie oraz sytuacja gospodarcza Polski i krajów UE.

1. Ile ukraińskich firm powstało w Polsce?

W tej części omówimy rozmiar zjawiska powstających działalności ukraińskich w Polsce w formie spółek oraz działalności jednoosobowych.

Centralny Ośrodek Informacji Gospodarczej wskazuje, że w Polsce działa 24,1 tys.¹ spółek z kapitałem ukraińskim, czyli aż 25 proc. wszystkich spółek z kapitałem zagranicznym (COIG, 2022a). Znacznie mniej licznie reprezentowane są podmioty np. z kapitałem niemieckim (10 proc.), białoruskim (4 proc.), holenderskim (4 proc.) czy chińskim (4 proc.) (wykres 1).

Wykres 1. Spółki z kapitałem zagranicznym ze względu na kraj pochodzenia kapitału – stan na koniec września 2022 r. (w proc.)

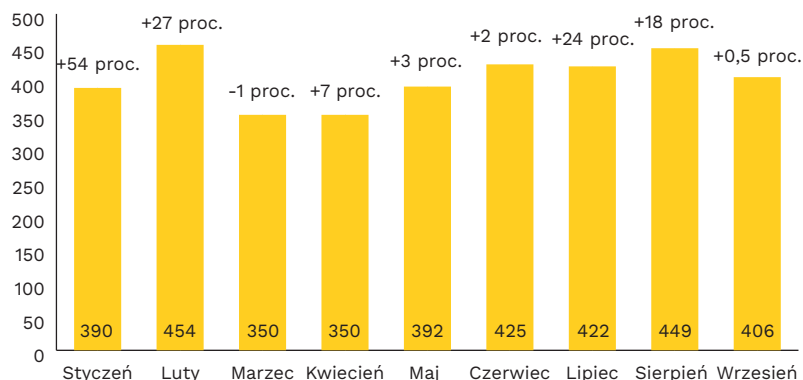
Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych COIG.

Z dostępnych danych wynika, że 2022 r. może być rekordowy pod względem liczby zarejestrowanych spółek z kapitałem ukraińskim. **W pierwszych trzech kwartałach 2022 r. powstało już 3,6 tys. podmiotów** (wykres 2), podczas gdy w takim samym okresie poprzedniego roku zarejestrowano 3,2 tys. firm. **Od**

¹ Stan na koniec września 2022 r.

stycznia do września 2022 r. aż 45 proc. nowo zarejestrowanych spółek z kapitałem zagranicznym stanowiły podmioty z udziałem kapitału ukraińskiego (COIG, 2022b). Ponadto spółki z kapitałem ukraińskim w 2022 r. stanowiły 7 proc. wszystkich zarejestrowanych podmiotów, zarówno z kapitałem polskim, jak i zagranicznym.

Wykres 2. Rejestracje nowych spółek z kapitałem ukraińskim od stycznia do września 2022 r. i dynamika r/r

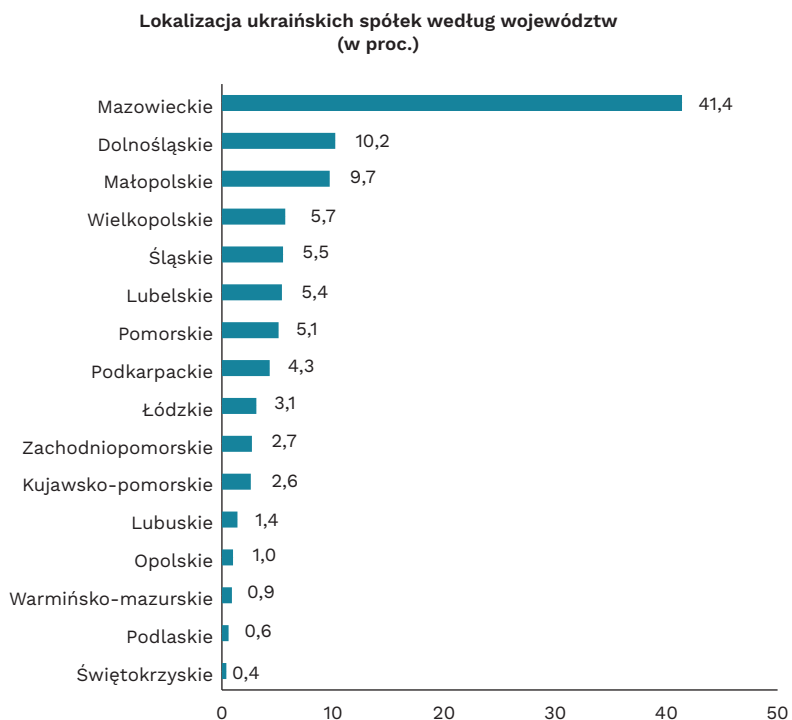
Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych COIG.

Bezpośrednio po wybuchu wojny spadła liczba rejestracji nowych spółek z kapitałem ukraińskim (wykres 2). W lipcu i sierpniu zarejestrowano jednak odpowiednio o 24 proc. i 18 proc. więcej spółek niż rok wcześniej w tym samym okresie.

Większość spółek z kapitałem ukraińskim została zarejestrowana w województwie mazowieckim – to utrwalenie tendencji widocznej od kilku lat, która nasiliła się w 2022 r. (infografika 1). W pierwszym półroczu tego roku na Mazowszu założono aż 41 proc. wszystkich nowopowstałych spółek z kapitałem ukraińskim. Inne województwa, w których dość często zakładane były spółki z kapitałem ukraińskim to dolnośląskie (10 proc.) i małopolskie (10 proc.). Analizując lokalizacje spółek należy jednak pamiętać, że faktyczny zakres działalności może obejmować nie tylko jedno województwo, wyżej przytoczone dane dotyczą jedynie głównej siedziby firmy.

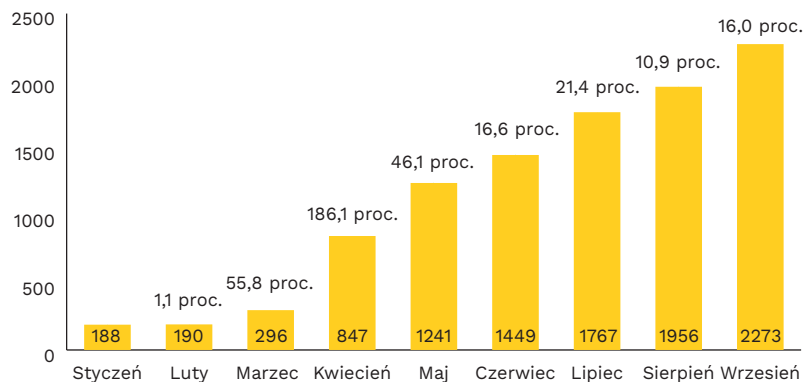
Baza Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej wskazuje, że od wybuchu wojny systematycznie rośnie liczba zakładanych firm. Do końca września powstało ich łącznie 10 207.

Infografika 1. Spółki z kapitałem zagranicznym, które powstały w Polsce w okresie styczeń-wrzesień 2022 r.

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych COIG.

Wykres 3. Liczba ukraińskich jednoosobowych działalności gospodarczych w Polsce powstałych w okresie styczeń-wrzesień 2022 r. i dynamika m/m

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych CEIDG.

W marcu 2022 r., obywatele Ukrainy otworzyli 296 firm w Polsce (wykres 3). Największy przyrost m/m aktywnych jednoosobowych działalności gospodarczych rozpoczynających swoją działalność miał miejsce w kwietniu, kiedy to ich liczba w porównaniu z marcem zwiększyła się niemal trzykrotnie. Natomiast we wrześniu 2022 r. liczba ukraińskich firm wpisanych do CEIDG była niemal dwunastokrotnie większa niż w lutym.

W styczniu ukraińskie firmy odpowiadały za niespełna 1 proc. wszystkich wniosków o rejestrację w CEIDG, a we wrześniu było to już 8,5 proc. Z kolei biorąc pod uwagę tylko jednoosobowe działalności gospodarcze zakładane przez cudzoziemców, to **na początku 2022 r. osoby z obywatelstwem ukraińskim zakładały niemal co czwartą firmę (25 proc.), a we wrześniu już dwie na trzy (66 proc.) firmy były ukraińskie.** Sumując wszystkie zagraniczne jednoosobowe działalności gospodarcze zarejestrowane w 2022 r. widzimy, że ponad połowa z nich (54 proc.) ma właściciela z obywatelstwem ukraińskim (infografika 2).

Większość nowych firm wpisanych do CEIDG – zakładanych przez obywateli Ukrainy – jest zlokalizowanych w województwie mazowieckim (24 proc.). Inne województwa, w których dość często zakładano w 2022 r. ukraińskie działalności gospodarcze, to: dolnośląskie (16 proc.), małopolskie (14 proc.) i pomorskie (11 proc.).

Infografika 2. Jednoosobowe działalności gospodarcze zakładane przez cudzoziemców w Polsce w okresie styczeń-wrzesień 2022 r.

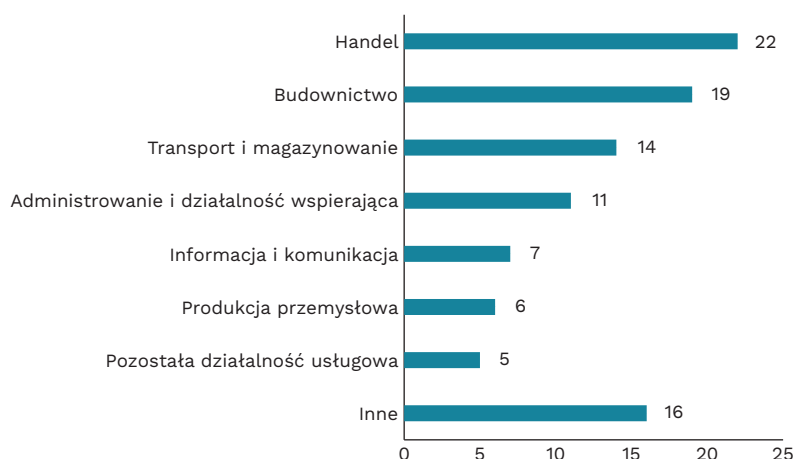

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych COIG.

2. W jakich branżach działają ukraińskie firmy?

Ukraińskie przedsiębiorstwa w formie spółek, które powstały w 2022 r., najczęściej zajmowały się handlem (22 proc.) – wykres 4. W tej grupie prawie połowa firm deklarowała, że zajmuje się sprzedażą hurtową. Duża grupa spółek działała również w branży budowlanej (19 proc.) i transportowej (14 proc.). W sekcji administrowanie i działalność wspierająca aktywnych było 11 proc. spółek, z czego ponad 60 proc. świadczyło usługi pośrednictwa pracy. Ponadto 7 proc. spółek działało w sekcji informacja i komunikacja, zajmując się przede wszystkim działalnością związaną z oprogramowaniem. Nie wiele mniej, 6 proc. spółek, zajmowało się przetwórstwem przemysłowym, przede wszystkim przemysłem elektromaszynowym i spożywczym. Kolejne 5 proc. spółek działało w sekcji pozostała działalność usługowa (w zdecydowanej większości fryzjerstwo lub kosmetyka). W porównaniu do ogółu spółek zagranicznych, w strukturze firm ukraińskich nieco większy jest udział podmiotów zajmujących się budownictwem, administrowaniem i działalnością wspierającą oraz pozostałymi usługami.

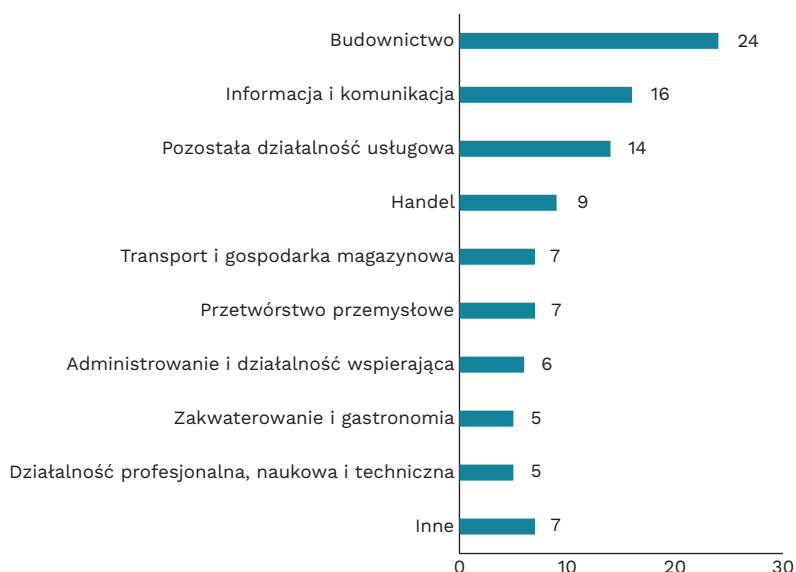
Wykres 4. Spółki z kapitałem ukraińskim w Polsce w 2022 r. wg branż (w proc.)

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych COIG.

Wśród ukraińskich jednoosobowych działalności gospodarczych zakładanych **w 2022 r. 24 proc. zajmowało się budownictwem**, z czego najwięcej – wykonywaniem pozostałych robót budowlanych wykończeniowych (wykres 5). Znaczna grupa firm ukraińskich profilem swojej działalności wpisywała się w sekcje informacja i komunikacja (16 proc.) oraz pozostałą działalność usługową (14 proc.). Najwięcej firm z branży informacyjno-komunikacyjnej zajmowało się działalnością związaną z oprogramowaniem, a w grupie firm z sekcji pozostała działalność usługowa – fryzjerstwem i pozostałymi zabiegami kosmetycznymi.

Wykres 5. Nowo powstałe ukraińskie jednoosobowe działalności gospodarcze w Polsce w okresie styczeń-wrzesień 2022 r. wg branż (w proc.)

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych CEIDG.

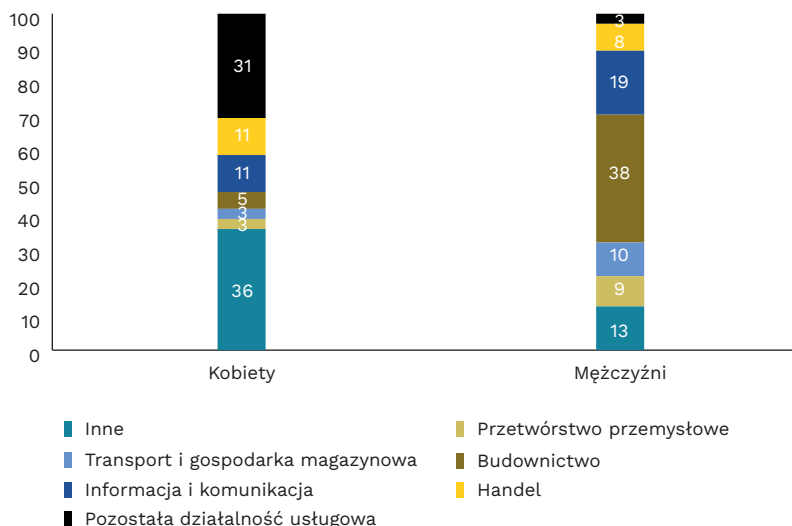
Ukraińskie kobiety były właścicielkami 41 proc. zakładanych firm, zarejestrowanych w CEIDG od stycznia do września 2022 r. Struktura według płci właścicieli zakładanych działalności nie odpowiada strukturze uchodźców wojennych. W rejestrze obywateli Ukrainy i członków ich rodzin, którym nadano status cudzoziemca na podstawie specustawy, zarejestrowanych było 1,022 mln osób, z czego 40 proc. stanowiły kobiety, a 10 proc. mężczyźni w wieku produkcyjnym (www3, stan na 18.11.2022). W związku z tą różnicą należy zauważyć, że nowo zakładane działalności w 2022 r. nie dotyczyły tylko uchodźców wojennych, ale również osób, które przebywały w Polsce już przed wojną.

Przedsiębiorstwa założone przez kobiety działały przede wszystkim w branżach: pozostała działalność usługowa (31 proc.), informacja i komunikacja (11 proc.) oraz handel (11 proc.). W ramach sekcji pozostała działalność usługowa aż 89 proc. firm prowadziło działalność związaną z fryzjerstwem i pozostałymi zabiegami kosmetycznymi. W branży informacyjno-komunikacyjnej kobiety najczęściej zakładały firmy związane z oprogramowaniem, a w przypadku handlu – sprzedażą detaliczną prowadzoną przez domy sprzedaży wysyłkowej lub internet.

Mężczyźni przede wszystkim zakładali jednoosobową działalność gospodarczą związaną z budownictwem (38 proc.), informacją i komunikacją (19 proc.) oraz transportem i gospodarką magazynową (10 proc.) – wykres 6.

W budownictwie dominowało wykonywanie pozostałych robót budowlanych wykończeniowych (28 proc.). W przypadku informacji i komunikacji mężczyźni najczęściej prowadzili firmy związane z oprogramowaniem oraz doradztwem w zakresie informatyki. Z kolei w przypadku transportu i gospodarki magazynowej jednoosobowe działalności gospodarcze swoim profilem działalności wpisywały się w transport drogowy towarów oraz działalność taksówek osobowych. Mężczyźni byli właścicielami 90 proc. firm zajmujących się wykonywaniem pozostałych robót budowlanych wykończeniowych oraz 77 proc. firm, których działalność była związana z oprogramowaniem.

Wykres 6. Nowo powstałe ukraińskie jednoosobowe działalności gospodarcze w Polsce w okresie styczeń-wrzesień 2022 r. wg branż i płci (w proc.)

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych CEIDG.

Z informacji płynących z przeprowadzonego wywiadu wśród przedstawicieli instytucji mających szeroką orientację w specyfice działalności firm ukraińskich w Polsce wynika, że na wybór branży zakładanej przez Ukraińców działalności ma wpływ kilka czynników.

Często firmy ukraińskie – w związku z wojną – relokowały swój biznes do Polski i pozostawały w branży, w której funkcjonowały w Ukrainie. W przypadku załamania łańcuchów dostaw spowodowanego wojną, firmy musiały przebudowywać je w Polsce, w celu zapewnienia funkcjonowania biznesu oraz ciągłości dostaw. W rozpoczynaniu i prowadzeniu działalności w Polsce ważna jest też łatwość wejścia na rynek.

Obsługujemy te ukraińskie firmy, które przenoszą swoje zakłady produkcyjne w branży przetwórczej w związku z tym, że mają trudności z prowadzeniem działalności w Ukrainie.

Też branża magazynowa, aby firmy z Ukrainy mogły transportować dalej swoje produkty, potrzebują większych powierzchni magazynowych niż było wcześniej. To jest związane z tym załamaniem łańcuchów dostaw, do którego doszło.

Tetiana Chuzha (PAIH)

Ukraina miała już silnie rozbudowaną branżę informatyczną. I jest to też branża, która próbuje logistycznie znaleźć się blisko, z założeniem, że po zakończeniu wojny powrócą do kraju.

Maciej Witucki (Konfederacja Lewiatan)

Są pewne działalności, gdzie jest łatwiej założyć firmę. Np. jak ktoś jest fryzjerem, to na początek potrzebuje nożyczki, a nawet nie, bo może korzystać z nożyczek w salonie. Tak samo branża IT, wystarczy komputer.

Michał Polański (PARP)

Eksperci wskazywali również na koniunkturę jako czynnik wpływający na wybór branży, w której rozpocznie się działalność. Jak wynika z *Barometru zawodów* w Polsce występuje deficyt pracowników w branży budowlanej (www1). Logistyka też ma możliwości wchłonięcia pracowników i firm działających w tej branży (www2). Zapotrzebowanie w tych obszarach daje możliwość rozwoju firmom z Ukrainy.

Logistyka i budowlanka to są te gałęzie, które są chłonne. W związku z tym przyciągają kapitał ukraiński, szczególnie ten, który ma takie możliwości.

Andrzej Drozd (PUIG)

Ostatni aspekt, na który eksperci zwrócili uwagę, to wybór takiej branży, która pozwala zaopiekować się dziećmi przybytymi do Polski wraz z rodzicami uciekającymi przed wojną. Jak wynika z rejestru obywateli Ukrainy i członków ich rodzin, którym nadano status cudzoziemca na podstawie specustawy, zarejestrowanych było 436,7 tys. osób poniżej 18. roku życia (stan na 18.11.2022), z czego 53 proc. poniżej 10. roku życia (www3). Z myślą o dzieciach, które nie uczęszczają do polskich szkół bądź potrzebują zagospodarowania czasu pozaszkolnego, powstają miejsca, w których dziecko ma zapewnioną opiekę. Działalności opiekuńczo-wychowawcze wypełniają lukę powstałą w wyniku napływu dzieci, są źródłem zarobkowania, ale też pozwalają innym rodzicom bądź opiekunom pracować czy prowadzić własną działalność.

Branża opiekuńczo-wychowawcza, zakładanie szkół, przedszkoli, grup przedszkolnych. To jest próba po prostu zagospodarowania tych dzieci ukraińskich, które mają problemy z dostępem do polskiego systemu edukacji.

Tetiana Chuzha (PAIH)

3. Jakie są główne motywy zakładania w Polsce firm ukraińskich?

Rozbudowane sieci migracji ukraińskiej z pewnością przyczyniają się do poszukiwania schronienia w naszym kraju nie tylko ludzi, ale i przedsiębiorstw.

Państwo polskie zaofiarowało Ukraińcom bezpieczną przestrzeń, w której mogą kontynuować dotychczasowe działania biznesowe. Firmy, którym wojna uniemożliwiła funkcjonowanie, mają zapewnione warunki niezbędne dla reorganizacji lub zmiany strategii działania. Zwłaszcza, że od początku marca 2022 r. firmy z Ukrainy mogą prowadzić działalność na terytorium naszego kraju, na takich samych zasadach jak obywatele polscy (Ustawa z 12 marca 2022 r.). Polska stała się zatem miejscem zarówno relokacji ukraińskiego biznesu, jak i miejscem, w którym ukraińska przedsiębiorczość ma szansę na zaistnienie.

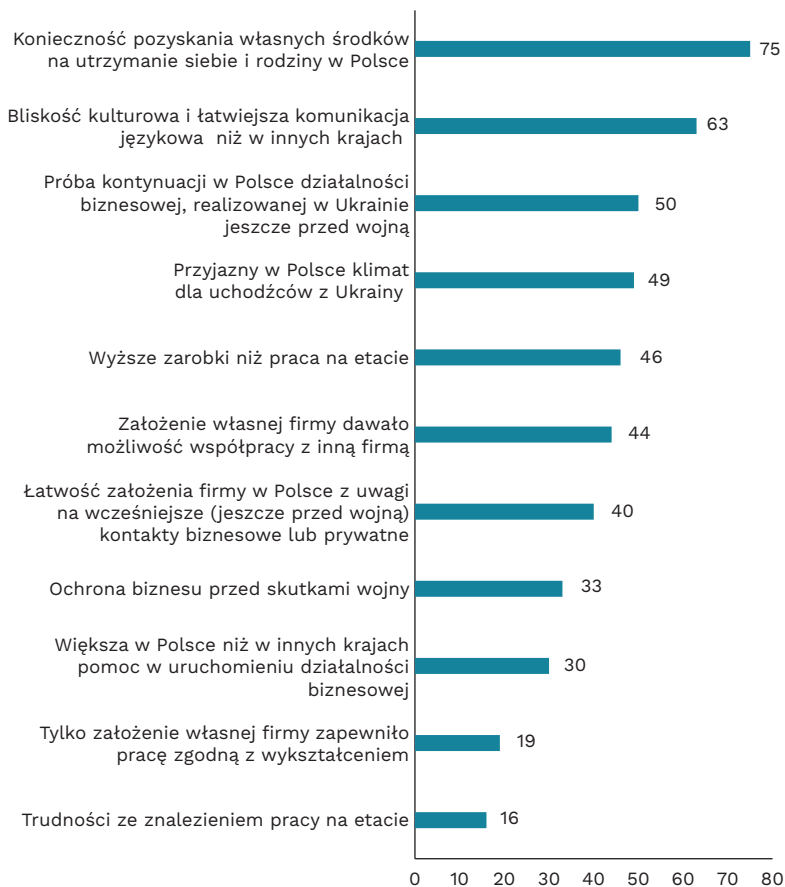
Podobnie jak w przypadku ukraińskich uchodźców szukających schronienia przed wojną, biznes ukraiński również potrzebuje bezpiecznych warunków funkcjonowania. Decyzjom o relokacji biznesu zapewne towarzyszyła potrzeba zapewnienia najbardziej podstawowego w życiu codziennym bezpieczeństwa fizycznego. Jest ono niezbędne w kontekście niemal wszystkich aktywności ludzkich. Tym bardziej jest niezbędne dla zarządzania biznesem. Do skutecznego prowadzenia firmy potrzebne są odpowiednie warunki gwarantujące sprawną komunikację z klientem, możliwość wydawania dyspozycji pracownikom, zawierania umów, realizacji zamówień.

Chociaż można zakładać, że zanotowany w 2022 r. skokowy wzrost liczby firm otwieranych przez Ukraińców w Polsce wiąże się bezpośrednio z kwestią bezpieczeństwa, to jednak poszczególne motywy zakładania biznesu są zróżnicowane, a sama decyzja bardziej złożona. Badane przez nas firmy oceniły poszczególne motywy, które skłoniły ich do założenia działalności gospodarczej w Polsce (wykres 7).

Aż 75 proc. respondentów wskazało, że najsilniejszym motywem skłaniającym do otwarcia biznesu w naszym kraju była konieczność pozyskania środków na utrzymanie siebie i rodziny. Tak spory odsetek odpowiedzi nie dziwi, gdyż stałe źródło dochodów jest jednym z niezbędnych elementów budowania poczucia bezpieczeństwa, bez względu na miejsce pobytu. **W drugiej kolejności respondenci wskazywali na bliskość kulturową i łatwiejszą komunikację językową niż w innych krajach (63 proc. wskazań).** Bliskość kulturowa

ma niebagatelne znaczenie w podejmowaniu decyzji o migracji, tym bardziej okazała się mieć znaczenie w przypadku założenia lub przeniesienia biznesu. Łatwiej jest zarządzać przedsiębiorstwem w warunkach przewidywalnych, na co składają się reguły zachowań komunikacyjnych, społecznych, w tym także obyczajowych.

Wykres 7. Motywy skłaniające Ukraińców do założenia własnej firmy w Polsce (w proc.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania PIE.

Podobieństwo kulturowe ogólnie sprzyja procesowi adaptacji i na to również zwracali uwagę niektórzy eksperci, zauważając że zakładanie działalności gospodarczej w Polsce może być wykorzystywane jako podstawa do legalizacji pobytu, zwłaszcza że biznes, który zakładają, często odtwarza model wcześniej realizowany w Ukrainie. Z badań PIE wynika, że dla

niemal 20 proc. respondentów ważne było, iż założenie firmy daje gwarancję pracy zgodnej z kwalifikacjami. Z kolei dla 16 proc. o uruchomieniu w Polsce własnego biznesu decydujące były trudności ze znalezieniem pracy na etacie.

Już w pierwszych dniach wojny PAIH zorganizowała w swojej siedzibie w centrum Warszawy przestrzeń tzw. co-work dla ukraińskich podmiotów (firm zarejestrowanych w Ukrainie), które chcą kontynuować działalność. Dzięki temu, że firmy ukraińskie korzystają z tej przestrzeni, polska agencja ma wgląd w to, jak ukraiński biznes odnajduje się w Polsce. PAIH udostępniła również powierzchnię dla Centrum wsparcia ukraińskich przedsiębiorców Diia.Business.Warszawa, prowadzonego przez Ministerstwo Transformacji Cyfrowej Ukrainy.

Ciągle monitorujemy potrzeby zarówno ukraińskich przedsiębiorców, jak i potrzeby ich klientów. Bo oni obsługują zarówno ukraiński biznes, który w jakiś sposób chce się relokować do Polski, ale także ukraińskich obywateli, którzy chcą tutaj założyć działalność.

Tetiana Chuzha (PAIH)

Jak wynika z badań PIE, połowa respondentów podała, że duże znaczenie w podjęciu decyzji o rozpoczęciu działalności biznesowej w Polsce miała próba kontynuacji biznesu prowadzonego w Ukrainie jeszcze przed wybuchem wojny. Podobnie niemal połowa (49 proc.) podkreśliła, że na taką decyzję silnie wpłynął panujący w naszym kraju klimat przyjazny dla uchodźców z Ukrainy. Bezprecedensowa skala pomocy i otwartości ze strony społeczeństwa polskiego stworzyła przyjazny klimat ukraińskiemu biznesowi, także poza dużymi ośrodkami, w których inwestycje są pożądane. Firmy ukraińskie zostały zmuszone do reorganizacji własnego procesu zarządzania oraz zrewidowania swoich strategii biznesowych. W wyniku wojny zostały zerwane łańcuchy dostaw oraz zablokowane ścieżki eksportu przez Morze Czarne. Eksperti podkreślają, że kanały dostaw w kierunku odbiorców z państw zachodnich musiały być błyskawicznie zmieniane. Szczególnie dotyczy to firm zajmujących się eksportem (np. firmy branży meblarskiej, metalowej itp.), które chcą kontynuować działalność. Tu istotne jest zapewnienie ciągłości dostaw do klientów. Ponadto firmy ukraińskie próbują lokować logistykę w naszym kraju, co w efekcie może przynieść zbudowanie zupełnie nowych relacji, w zakresie nowych ścieżek eksportu z Ukrainy.

Ukraińskie firmy poszukują w Polsce przede wszystkim bezpiecznej przystani, miejsca gdzie mogą szybko uruchomić działalność. Są to firmy, które najczęściej mają już ugruntowaną pozycję na rynku i stałych, często międzynarodowych klientów. Dzięki relokacji do Polski mogą zachować ciągłość prowadzonego biznesu.

Marcin Fabianowicz (PAIH)

Zagraniczni klienci firm ukraińskich, np. ze Stanów Zjednoczonych, nie chcą współpracować z podmiotami, których działalność produkcyjna jest zlokalizowana na terenach zagrożonych wojną. Dlatego ukraińscy biznesmeni są zdecydowani przenieść do Polski nawet zakłady produkcyjne. **Z naszych badań wynika, że 33 proc. respondentów rozpoczęło działalność w Polsce ze względu na ochronę biznesu przed skutkami wojny.** Większe firmy ukraińskie miały swoje przedstawicielstwa w Polsce jeszcze przed wojną, ale z reguły były to przedstawicielstwa handlowe. Obecnie coraz więcej podmiotów jest zainteresowanych organizowaniem produkcji w Polsce oraz jej magazynowaniem. W ramach pomocy przy zachowaniu ciągłości prowadzenia ukraińskich firm Ministerstwo Rozwoju i Technologii współpracuje z Diia.business – centrum uruchomionym przez Ministerstwo Transformacji Cyfrowej Ukrainy. Ponadto państwo polskie organizuje wsparcie doradcze, np. osoby z doświadczeniem informatycznym mogą skorzystać z szerokiej pomocy PARP i założyć w Polsce własny biznes. **Z naszych badań wynika, że dla 30 proc. ukraińskich przedsiębiorców duży wpływ na podjęcie decyzji o starcie w biznesem w Polsce miała większa niż w innych krajach pomoc w uruchomieniu działalności.**

Firmy ukraińskie chętnie korzystają z PARP-owskich programów dla biznesu – patrzą na Polskę, jako na miejsce, gdzie nie tylko można przerzucić część działalności, ale gdzie można otrzymać eksperckie porady oraz dofinansowanie umożliwiające rozwój przedsiębiorstwa w Polsce.

Michał Polański (PARP)

Ponadto 46 proc. Ukraińców zdecydowało o założeniu w Polsce własnego biznesu, gdyż to gwarantuje wyższe zarobki od potencjalnej pensji z pracy na etacie. Zwłaszcza że procedury związane z otwieraniem biznesu w Polsce zostały maksymalnie uproszczone, a rozpoczęcie działalności daje możliwość współpracy z innymi firmami. Właśnie taka możliwość współpracy z była jednym z ważnych powodów rozpoczęcia działalności w naszym kraju dla

44 proc. badanych, zaś łatwość założenia w Polsce firmy z uwagi na wcześniejsze kontakty biznesowe miała znaczenie dla 40 proc. Warunki, jakie Polska oferuje ukraińskim biznesmenom – korzystne położenie geograficzne oraz stabilna pozycja polskiej gospodarki, sprzyjają nie tylko traktowaniu Polski jako miejsca na przeczekaanie wojny, ale także miejsca będącego okazją do rozwoju przedsiębiorczości.

Polska jest tym rynkiem, który daje możliwość ekspansji na rynek europejski. W związku z tym te firmy, które przez wojnę zostały zmuszone do szukania nowej przestrzeni ekonomicznej, dostrzegają przy okazji, że Polska daje nowe możliwości ekspansji gospodarczej.

Andrzej Drozd (PUIG)

4. Co utrudnia firmom ukraińskim działalność w Polsce?

Zdaniem ukraińskich przedsiębiorców największą barierą, którą napotkali, był brak doświadczenia w prowadzeniu działalności gospodarczej w Polsce (wykres 8). Na jej duże lub bardzo znaczenie wskazało aż 40 proc. badanych firm. Na tę barierę wskazali również eksperci, choć **zdaniem części z nich informacje o warunkach rozpoczynania działalności w naszym kraju są łatwo dostępne**, istnieją instytucje pomagające w tego typu działaniach (np. Centrum Doradztwa Biznesowego przy Polsko-Ukraińskiej Izbie Gospodarczej, Diia Business Warsaw – Centrum wsparcia dla przedsiębiorców z Ukrainy). Działa też poczta pantoflowa – osoby, które już założyły działalność przekazują informacje tym, którzy dopiero to planują.

Pewną trudność mogą sprawiać formalnoprawne warunki związane z prowadzeniem biznesu, takie jak uzyskanie różnego typu pozwoleń (np. na działalność opiekuńczo-wychowawczą), licencji, uznawanie kwalifikacji zawodowych (np. przy prowadzeniu działalności medycznej).

Problemem jest brak wystarczającej wiedzy ze strony obywateli Ukrainy w zakresie otwierania i prowadzenia w Polsce działalności gospodarczej. Jednocześnie funkcjonuje stosunkowo mało firm doradczych, które mają wiedzę i doświadczenie w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej w Ukrainie i w Polsce, a personel posługujący się językiem ukraińskim i/lub rosyjskim jest nieliczny.

Mniejszy problem stanowią kwestie formalnoprawne przy zakładaniu działalności. Natomiast większym wyzwaniem są różnego typu pozwolenia, licencje, na przykład na działalność medyczną, czy na działalność oświatowo-opiekuńczo-wychowawczą. Ukraińcy nie znają tych przepisów, a prawo jest bardzo skomplikowane.

Tetiana Chuzha (PAIH)

Barierą dla ukraińskich firm jest też jednoczesne funkcjonowanie kilku polskich aktów prawnych regulujących procedury prawa pobytu i zatrudnienia obywateli Ukrainy. Ma to negatywny wpływ na planowanie przyszłego funkcjonowania w Polsce. Część firm narzeka również na znacząco opieszałość sądów i innych organów administracji publicznej w terminowym załatwianiu urzędowych spraw ukraińskich inwestorów.

Jednoczesne funkcjonowanie kilku polskich aktów prawnych powoduje frustracje spowodowane niemożnością określenia swojej przyszłości

Roman Dryps (PUIG)

Znaczącą barierą dla ukraińskich przedsiębiorców są też kwestie finansowe.

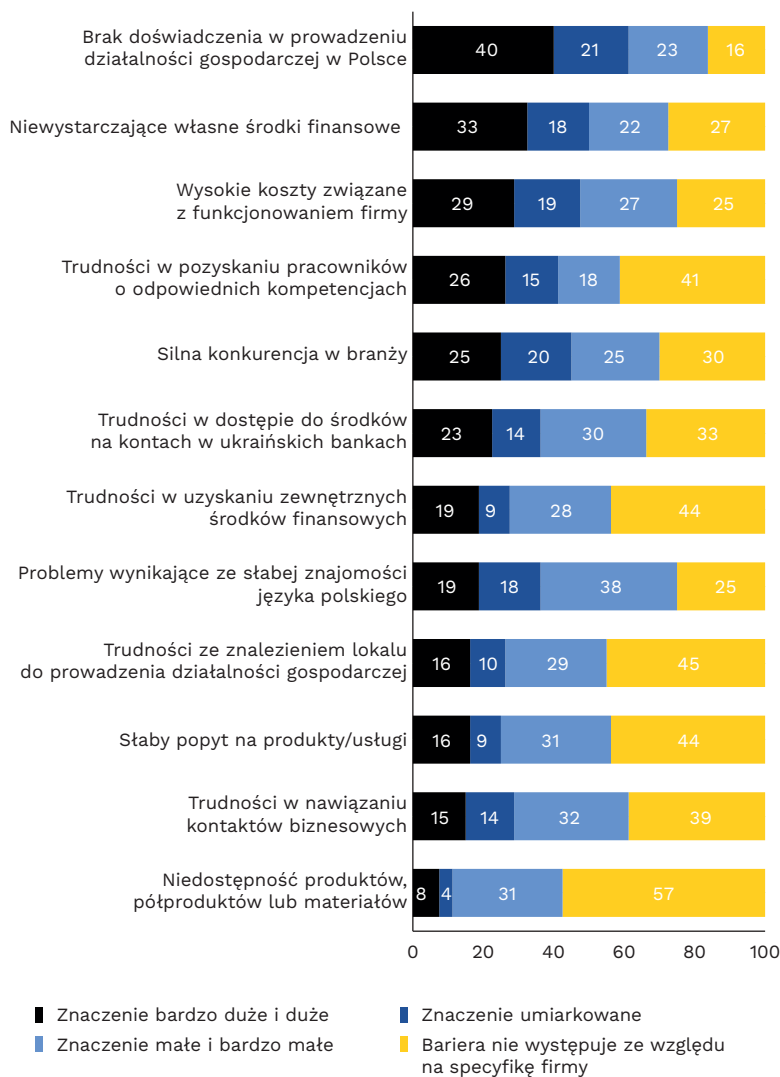
Dość duża grupa ukraińskich przedsiębiorców wskazała na niewystarczające własne środki finansowe (33 proc.) i wysokie koszty związane z funkcjonowaniem firmy (29 proc.). Również eksperci byli zgodni co do tego, że **zdecydowanie największym problemem dla ukraińskiego biznesu w Polsce jest pozyskanie kapitału.** Osoby, które przyjeżdżają z Ukrainy jako uchodźcy wojenni, często nie dysponują wystarczającymi środkami finansowymi. Ich sytuacja finansowa jest inna niż migrantów zarobkowych, którzy najpierw kumulują kapitał pracując w kraju, do którego przyjechali lub korzystają z kapitału rodzinnego, a dopiero po jakimś czasie decydują się na rozpoczęcie działalności. W przypadku osób, które przyjechały do Polski po wybuchu wojny decyzja o przeniesieniu firmy do innego kraju została podjęta nagle i pod wpływem niezwykle trudnych okoliczności zewnętrznych.

W Polsce firmy ukraińskie mają problemy w uzyskaniu finansowania zewnętrznego – trudności tego rodzaju wskazało 19 proc. przedsiębiorców, choć jednocześnie aż 44 proc. wskazało, że w ich firmie taka bariera nie pojawia się ze względu na specyfikę ich działalności. Nowo utworzone podmioty napotykają trudności z powodu braku historii kredytowej. Wśród przedsiębiorców pojawiają się też sygnały o trudnościach z założeniem konta firmowego ze względu na brak dokumentów potwierdzających zamieszkanie w Polsce.

Największa bariera w przypadku młodej firmy to po pierwsze mobilizacja kapitału, który jest potrzebny na początek działalności. Początki działalności, zwłaszcza małych firm, to jest mobilizacja kapitału rodziny, jak i znajomych i tego typu źródeł własnych.

Michał Polański (PARP)

**Wykres 8. Znaczenie barier w prowadzeniu działalności gospodarczej
wg ukraińskich przedsiębiorców (w proc.)**

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników badań.

W nieco lepszej sytuacji są przedsiębiorstwa, które przenoszą działalność z Ukrainy. We wrześniu polskie Biuro Informacji Kredytowej nawiązało współpracę z dwoma odpowiednikami z Ukrainy. Dzięki transgranicznej wymianie informacji banki będą miały możliwość przeprowadzenia pełnej oceny zdolności kredytowej, uproszczenia procedur i skrócenia czasu rozpatrywania wniosków o kredyt dla obywateli Ukrainy (www4). Jednocześnie część przedsiębiorców wskazała na trudności w dostępie do środków na kontach

w ukraińskich bankach (23 proc.). Firmy nie mogą sięgnąć po pieniądze zgromadzone w Ukrainie, ponieważ transfer środków z ukraińskich banków jest ograniczony decyzją Narodowego Banku Ukrainy (NBU)². Od 1 października NBU umożliwił przedsiębiorstwom przekazywanie środków na rachunki ich oddziałów i oddziałów za granicą, ale w ograniczonej wysokości³.

Część firm narzekała też na **trudności w pozyskaniu pracowników o odpowiednich kompetencjach** (26 proc.). Według ekspertów wyzwaniem jest także relokacja pracowników między Ukrainą a Polską. Firmy mogą zaproponować przeniesienie jedynie pracującym dla nich kobietom, ponieważ mężczyźni w wieku poborowym nie mogą opuszczać Ukrainy. W związku z tym przedsiębiorcy nie mogą odtworzyć zasobów kadrowych, z którymi pracowali w Ukrainie i już na początku muszą rekrutować nowych pracowników.

Do obsługi klientów i kontaktu z klientami firmy wolą zatrudniać Polaków, bo jednak w relacjach handlowych, pojawia się bariera językowa, a lepiej żeby jej nie było w tej sferze. Jeśli chodzi o miejsca pracy stricte produkcyjne, to na te które mogą być obsadzone przez kobiety, próbuje się angażować pracowników z ukraińskiego zakładu, na przykład szwaczki. Natomiast już do pracy na stricte zawody męskie, np. spawanie czy obróbka metali, szuka się specjalistów z Polski, bo trudno byłoby sprowadzić ich z Ukrainy.

Tetiana Chuzha (PAIH)

Ukraińskie firmy mają też trudności ze znalezieniem odpowiednich lokali do prowadzenia działalności gospodarczej – ten problem wskazało 16 proc. ukraińskich przedsiębiorców. Według ekspertów dotyczy to zarówno większych, jak i mniejszych firm. Do tego dochodzą **problemy z przenoszeniem maszyn i urządzeń**. Zdarza się, że w Ukrainie nie były one właściwie ewidencjonowane, więc przy przewożeniu ich do Polski przedsiębiorcy muszą płacić VAT. Stanowi to dla nich duży wydatek, biorąc pod uwagę, że rozpoczynają tu swoją działalność i muszą ponieść też wiele innych kosztów. W związku z tym, że przewożenie maszyn – zwłaszcza używanych – jest nieopłacalne, wiele firm musi w Polsce zainwestować w zakup nowych. Również ruch transgraniczny między oddziałami w Polsce i w Ukrainie nastrocza firmom problemów w związku z kolejkami na przejściach granicznych.

² Po wybuchu wojny Narodowy Bank Ukrainy (NBU) wprowadził moratorium na realizację transgranicznych płatności dewizowych (z wyjątkiem przedsiębiorstw i instytucji zapewniających realizację planów mobilizacyjnych, rządu i niektórych zezwoleń NBU) (www5).

³ Najważniejsze warunki: przeniesienia są dozwolone wyłącznie w celu utrzymania odpowiednich oddziałów, miesięczna kwota transferów nie powinna przekraczać jednej czwartej łącznej kwoty środków, które firma przestała za granicę w 2021 r. na wsparcie swoich oddziałów, przelewy muszą być dokonywane na koszt firmy (www6).

Ukraińskie firmy, które rozpoczynają działalność w Polsce, muszą też poznać nowy rynek. Napotykać wtedy na podobne problemy, jak rodzime firmy: silną konkurencję w branży (25 proc.), słaby popyt na produkty lub usługi (16 proc.), trudności w nawiązywaniu kontaktów biznesowych (15 proc.). W związku z trwającą wojną mogą też doświadczać niedostępności produktów, półproduktów lub materiałów (8 proc.), choć wiele zależy od branży, w której działają. Według ekspertów, nawet jeżeli przedsiębiorcy posiadają doświadczenie biznesowe z Ukrainy, to napotykać na trudności związane z różnicami kulturowymi i przyzwyczajeniami konsumentów. Muszą też zbudować relacje biznesowe z nowymi kontrahentami. **Dla niektórych przedsiębiorców barierą jest także nieznanostwo lub niedostateczna znajomość języka polskiego (19 proc.).**

Wielu twierdzi, że barierą jest język.

Artem Snopkov (Ambasada Ukrainy)

Z drugiej strony języki polski i ukraiński są stosunkowo podobne, co ułatwia naukę. Ponadto część osób odwiedzało Polskę już wcześniej, również w celach zarobkowych, dlatego mają opanowane podstawy naszego języka. Organizuje się też coraz więcej kursów językowych, w niektórych szkołach zatrudniane są lektorki z Ukrainy uczące polskiego, co usprawnia proces nauczania.

Skala potrzeb jest dużo większa niż możliwości. Organizuje się różne kursy językowe. Trudno jest teraz jednoznacznie określić efekty tych działań, ale można powiedzieć, że proces zmniejszania bariery językowej postępuje.

Andrzej Rudka (Konfederacja Lewiatan)

Eksperci zwracają uwagę, że we współpracy polskich i ukraińskich podmiotów oraz przy zatrudnianiu pracowników pojawia się też kwestia braku zaufania. Jest to zrozumiałe w obecnej sytuacji – w nowych warunkach i przy napływie tak dużej liczby osób. Aby zmniejszyć tę barierę Konfederacja Lewiatan uruchomiła program pilotażowy realizowany przez firmę Jobs First⁴, który ma pomóc w aktywizacji zawodowej obywateli Ukrainy i zapewnić wsparcie przedsiębiorstw w zakresie ich zatrudniania. Działania aktywizacyjne nie ograniczają się do pośrednictwa pracy. Zadaniem doradców w programie jest

⁴ Ruszył pilotażowy program, który ułatwi znalezienie pracy obywatelom Ukrainy przybyłym do Polski po wybuchu wojny. Efektem projektu będzie też wsparcie przedsiębiorstw w zatrudnianiu uchodźców – pakiet praktycznych informacji, porad prawnych i wskazówek (www7).

indywidualna praca z każdym uczestnikiem i wsparcie również w organizowaniu opieki nad dzieckiem, wprowadzenie w realia polskiego rynku pracy czy pomoc w przypadku niedostatecznej znajomości języka polskiego. Potem część tych osób zakłada własne firmy, ale większość zostaje zatrudniona przez istniejące podmioty.

Istotnym elementem tego programu jest również dopasowywanie i przygotowanie kandydatów do pracy do zgłaszanego konkretnego zapotrzebowania firm. Na tym etapie projektu około 1/3 uczestników programu zostało ulokowanych w firmach (na umowy o pracę!), czyli zapewniliśmy im konkretne kwalifikacje. Te osoby są także zdolne do zakładania własnych firm.

Andrzej Rudka (Konfederacja Lewiatan)

W opinii ekspertów, bariery które napotyka ukraińskie firmy w znacznym stopniu zależą też od ich wielkości i branży, w której działają.

Większe firmy mają przewagę nad mniejszymi w kwestii radzenia sobie z barierami formalno-prawnymi, ponieważ mają rozbudowane działy prawne czy księgowo. Częściej też korzystają z usług kancelarii prawnych, które zdejmują z nich ciężar zgłębiania już na starcie wymogów formalnych.

Ciężar skomplikowanego systemu czy rejestracji, czy rozpoczęcia działalności spada na barki tych mniejszych. Większe mają background, który pozwala im na łatwiejsze wejście na rynek.

Andrzej Drozd (PUIG)

Jednocześnie w przypadku ukraińskich firm, tak samo jak polskich, sprawdza się zasada, że o ile założenie mikrofirmy jest stosunkowo łatwe, to już rozwinięcie działalności na szerszą skalę przysparza przedsiębiorcom sporo kłopotów.

Bariera jeśli chodzi o rozwój między mikro a większą firmą jest w Polsce bardzo silna. Łatwo jest założyć mikro firmę, a trudno jest ją rozwinąć do szerszej. Tak naprawdę najtrudniejsze nie jest założenie firmy, tylko zatrudnienie pierwszego pracownika.

Michał Polański (PARP)

Stopień trudności zakładania działalności gospodarczej zależy też od branży. Łatwiej jest założyć działalność, w której na początek nie trzeba ponosić dużych nakładów na maszyny i urządzenia lub wynajmować lokalu. Przykładem może być branża informatyczna, w której w wielu przypadkach działalność może być świadczona w miejscu zamieszkania, a wymagane jest jedynie posiadanie komputera. Mniejsze bariery wejścia napotykają też firmy fryzjerskie i kosmetyczne – zdarza się, że korzystają z wyposażenia i narzędzi dostępnych w salonie, w którym wynajmują jedynie swoje miejsce do pracy. Należy też zwrócić uwagę na to, że w Polsce w niektórych branżach (np. budowlanej, informatycznej) system premiuje osoby, które zakładają działalność gospodarczą zamiast pracować na etacie. W tym przypadku zarówno Polacy, jak i Ukraińcy, częściej decydują się na założenie własnej firmy. Takie osoby świadczą usługi B2B, ale często tylko jednemu pracodawcy, więc ich działalność gospodarcza w niewielkim stopniu różni się od pracy na etacie.

5. Czy firmy ukraińskie współpracują z polskimi?

Zakres i formy współpracy firm ukraińskich z polskimi

Firmy ukraińskie już przed wojną rozwijały kontakty z firmami polskimi. Część z nich miała nawet w Polsce swoje oddziały handlowe i korzystała z usług polskich kancelarii prawnych. Okazało się, że profesjonalna opieka prawna firmy znacznie ułatwia prowadzenie działalności gospodarczej za granicą, zwłaszcza w czasie wojny oraz pomaga przedsiębiorstwom ukraińskim w utrzymaniu wiarygodności jako partnera biznesowego.

Negatywne oddziaływanie wojny na prowadzenie biznesu w Ukrainie, skłoniło ukraińskie firmy – jak to już podkreślaliśmy w poprzednich częściach raportu – do poszukiwania nowych kontaktów biznesowych i nowego bezpiecznego miejsca dla funkcjonowania przedsiębiorstwa.

Są to firmy, które najczęściej mają już ugruntowaną pozycję na rynku i stałych, często międzynarodowych klientów. Dzięki relokacji do Polski mogą zachować ciągłość prowadzonego biznesu. Firmy te poszukują w Polsce nowych partnerów biznesowych, dlatego stanowią szansę dla polskich poddostawców.

Marcin Fabianowicz (PAIH)

Nawiązane jeszcze przed wojną kontakty biznesowe są utrzymywane i rozwijane, zgodnie z nowymi potrzebami, zarówno firm ukraińskich, jak i polskich.

Obecnie kluczowym celem współpracy stało się wspólne rozwiązywanie problemów powstałych w wyniku agresji Rosji na Ukrainę, takich jak: zerwane łańcuchy dostaw, trudny dostęp do surowców i materiałów, problemy z płatnościami, braki pracowników, trudny dostęp do zewnętrznych źródeł

finansowania. Jednocześnie Polska jest tym rynkiem, który daje możliwość ekspansji na rynek europejski.

Roman Dryps (PUIG)

Z badania ankietowego wynika, że **38 proc. firm ukraińskich jest partnerem polskiego przedsiębiorstwa**. Dotyczy to przede wszystkim przedsiębiorstw budowlanych (63 proc. wskazań) i handlowych (50 proc.) oraz z branży informacji i komunikacji (30 proc.) oraz innych usług (29 proc.). Eksperci także potwierdzają stosunkowo szeroki zakres branż, w których firmy ukraińskie są partnerem polskiego przedsiębiorstwa.

Działalność gospodarcza zakładana przez obywateli Ukrainy po wybuchy wojny koncentruje się głównie w branżach: informatycznej, budowlanej, transportowej, w gastronomii, fryzjerstwie i usługach kosmetycznych.

Roman Dryps (PUIG)

Zdaniem ekspertów współpraca firm ukraińskich i polskich już dziś przynosi obopólne korzyści. Dla firm ukraińskich oznacza możliwość prowadzenia biznesu oraz zachowanie wiarygodności wobec dotychczasowych partnerów biznesowych. Natomiast polskim przedsiębiorstwom pozwala na pełniejsze wykorzystanie mocy produkcyjnych i utrzymanie zatrudnienia. Dla naszego kraju oznacza też szansę na poprawę możliwości inwestowania w regionach, najbardziej pożądanym z punktu widzenia harmonijnego rozwoju Polski.

Ukraińskie firmy to kolejni zagraniczni inwestorzy w Polsce, którzy często dzięki lepszej świadomości regionu i bliskości kulturowej są gotowi lokować swoje inwestycje poza dużymi ośrodkami i w regionach, gdzie inwestycje są bardziej pożądane niż w regionach uprzemysłowionych.

Marcin Fabianowicz (PAIH)

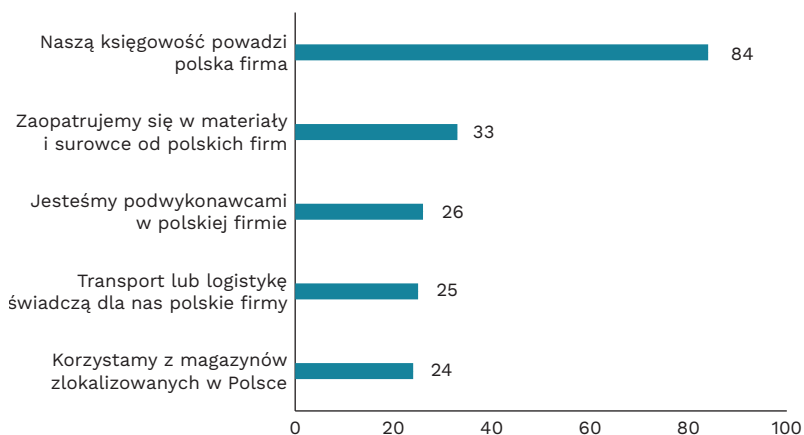
Można oczekiwać, że nawiązane relacje biznesowe firm ukraińskich i polskich będą kontynuowane również po zakończeniu wojny.

Nowo utworzone firmy z kapitałem ukraińskim poszukują kontaktów biznesowych z firmami polskimi, ale również i innymi podmiotami z obszaru Unii Europejskiej. Oceniamy, że większość firm ukraińskich nie zakończy swojej działalności po zakończeniu wojny.

Tetiana Chuzha (PAIH)

W opinii ukraińskich przedsiębiorców (84 proc. wskazań) **najczęstszą formą współpracy firm ukraińskich z polskimi jest korzystanie z usług prowadzenia księgowości** (wykres 9). Współpraca ta przynosi – zdaniem ekspertów – obopólne korzyści, gdyż firmy ukraińskie „są uwolnione” od trudnych rozliczeń finansowych, wymagających znajomości zmieniających się przepisów w kraju goszczącym. Natomiast polskie firmy świadczące usługi księgowości, zyskują nowych klientów i mają większe szanse na rozwój, w tym zwiększanie zatrudnienia w firmie.

Wykres 9. Główne formy współpracy badanych firm ukraińskich z polskimi (w proc.)

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników badania.

Co trzecia badana firma ukraińska zaopatruje się w materiały i surowce od polskich przedsiębiorstw. Dotyczy to zarówno zaopatrzenia w materiały i surowce, do których dostęp utraciły wskutek działań wojennych, jak i zaopatrywania się w materiały i komponenty niezbędne do prowadzenia bieżącej działalności firm ukraińskich na terenie naszego kraju. Eksperti podkreślali, że:

Ukraińskie firmy straciły dostęp do niektórych surowców, materiałów, podzespołów i tego wszystkiego szukają gdzie indziej. Z tymi problemami zwracają się do nas, a my te potrzeby obsługujemy.

Tetiana Chuzha (PAIH)

Częściej niż co czwarta badana firma ukraińska (26 proc.) jest podwykonawcą w polskiej firmie.

W największym stopniu dotyczy to ukraińskich firm budowlanych (67 proc. wskazań) oraz świadczących inne usługi (25 proc.). Część z nich pracuje – zdaniem ekspertów – wyłącznie dla jednego partnera, co zniekształca dane dotyczące liczby firm ukraińskich funkcjonujących w Polsce i Ukraińców pracujących w polskich firmach. Założone jednoosobowe firmy ukraińskie to w rzeczywistości osoby zatrudnione w przedsiębiorstwie polskim, ale rozliczające się samodzielnie, w ramach działalności.

Część z nich rejestruje działalność gospodarczą i wykonuje pracę pod pozorem prowadzenia przedsiębiorstwa.

Michał Polański (PARP)

Eksperci zwracają uwagę, że podwykonawstwo w polskiej firmie jest często jedynym rozwiązaniem, pozwalającym firmom ukraińskim na kontynuowanie działalności gospodarczej i utrzymanie wiarygodności wobec partnerów biznesowych.

Dlatego firmy ukraińskie próbują przez Polskę realizować swoje kontrakty.

Tetiana Chuzha (PAIH)

Z deklaracji przedstawicieli badanych **przedsiębiorstw ukraińskich wynika, że co czwarta firma (25 proc.) korzysta z usług transportowych i logistyki, które zapewniają im polskie firmy.** Dotyczy to przede wszystkim ukraińskich przedsiębiorstw pośrednictwa handlowego współpracujących z polskimi firmami, m.in. przy eksporcie ukraińskich produktów na rynki Europy Zachodniej. Natomiast nie obejmuje firm ukraińskich, dla których dostawcami surowców, materiałów i produktów są polscy dystrybutorzy.

Blisko co czwarta badana firma ukraińska (24 proc.) korzysta z magazynów zlokalizowanych w Polsce. Ma to związek z potrzebą bezpiecznego przechowywania ukraińskich produktów, jak również z udziałem firm polskich w tworzeniu dla nich nowych kanałów dystrybucji, umożliwiających sprawne dostawy ukraińskich towarów do partnerów handlowych z krajów UE. W największym stopniu dotyczy to ukraińskich firm handlowych (86 proc. wskazań).

Firmy, aby z Ukrainy transportować dalej swoje produkty, potrzebują większych powierzchni magazynowych niż miało to miejsce wcześniej. Jest to związane z załamaniem się łańcuchów dostaw.

Tetiana Chuzha (PAIH)

W opinii ekspertów zerwane łańcuchy dostaw towarów otworzyły dla ukraińskich i polskich firm nowe obszary współpracy.

Przykładem nowych form współpracy ukraińskich i polskich firm jest budowa alternatywnych kanałów dystrybucji dla ukraińskich produktów, z wykorzystaniem polskiej infrastruktury magazynowej i transportowej. Przedłużająca się wojna bowiem sprawia, że ukraińskie firmy mają problemy z eksportem swoich produktów i wykorzystywaniem dotychczasowych szlaków handlowych, przebiegających przez Morze Czarne.

Maciej Witucki (Konfederacja Lewiatan)

Eksperti podkreślają, że magazyny wykorzystywane obecnie do przechowywania produktów ukraińskich, w przyszłości mogą stanowić element hubu logistycznego dla produktów z Ukrainy i materiałów przeznaczonych na odbudowę gospodarki ukraińskiej.

Częściej niż co dziesiąta badana firma ukraińska (13 proc.) współpracuje z polską firmą przy eksporcie produktów ukraińskich. Eksperti zwracają uwagę na zwiększenie zakresu branżowego współpracy i uzyskiwane w obu krajach korzystne efekty w sferze handlu zagranicznego, mimo trwającej wojny.

Obserwujemy, jak istotnie rozszerzył się obszar współpracy firm ukraińskich i polskich w zakresie handlu produktami rolnymi. Wiele polskich firm zaangażowało się w pośrednictwo handlu tymi produktami. Bo wiadomo, wcześniej handel np. zbożem, olejem szedł inną drogą. Teraz przechodzi również przez polskie podmioty ściśle współpracujące z ukraińskimi firmami. Bardzo cieszy przy tym wzrost eksportu na Ukrainę, mimo ryzyka wojennego i że teraz już można korzystać z ubezpieczenia kredytów eksportowych, oferowanego przez KUKĘ, co stymuluje eksport. Jednak rozwój eksportu bardzo zależy od sytuacji wojennej, od tego, jak będzie się rozwijała sytuacja na froncie.

Tetiana Chuzha (PAIH)

Zacieśnianie współpracy firm ukraińskich i polskich przekłada się na rosnące zainteresowanie firm ukraińskich relokacją przedsiębiorstwa do Polski oraz utrzymujący się wysoki poziom eksportu i importu, realizowany przez firmy ukraińskie i polskie.

Andrzej Drozd (PUIG)

Ekspertki podkreślają, że mimo trwającej wojny, **firmy ukraińskie przygotowują się już do odbudowy kraju. Poszukują partnerów, aby wspólnie stworzyć przyczółek biznesowy do przyszłej ekspansji, m.in. na rynki Europy Zachodniej.** Firmy ukraińskie nie wykluczają, że utworzone w Polsce oddziały, mogą stać się trwałą „odnogą”, a Polska może uzyskać znaczne korzyści ze współpracy z firmami ukraińskimi. Dlatego tak istotne jest podtrzymywanie i rozwijanie już realizowanej współpracy firm ukraińskich i polskich.

Polska ma szansę stać się hubem logistycznym dla produktów z Ukrainy. Jest też duża szansa dla firm polskich eksportujących do Ukrainy potrzebne produkty (np. okna), teraz i po zakończeniu wojny. Dlatego tak ważne są już dziś inicjatywy polskich firm w budowaniu relacji z podmiotami ukraińskimi, aby Ukraina stała się kierunkiem zbytu produktów i usług dla wielu polskich firm.

Maciej Witucki (Konfederacja Lewiatan)

Eksperti zwrócili uwagę, że współpraca firm ukraińskich i polskich ma miejsce w warunkach trwającej wojny i **trzeba brać pod uwagę, że są i będą pojawiać się różne problemy, które obie strony muszą rozwiązywać wspólnie.**

Chodzi np. o firmy polskie, które jeszcze przed wojną, zainwestowały w biznes w Ukrainie, a obecnie przeżywają ciężkie chwile związane zarówno z powstałymi zniszczeniami w wyniku działań wojennych, jak i z problemami ze zwrotem VAT-u. Budżet ukraiński nie zwraca VAT-u firmom polskim już od dłuższego czasu. Powstały w tym zakresie wielkie zaległości, a hrywna ukraińska traci na wartości i dlatego VAT, który miał być zwrócony wcześniej, teraz przedstawia zupełnie inne kwoty.

Tetiana Chuzha (PAIH)

Pomoc organizacji zraszających przedsiębiorców w nawiązywaniu kontaktów biznesowych oraz instytucji powołanych do wspierania rozwoju firm

Przenoszone do Polski **firmy ukraińskie oczekują pomocy od instytucji i organizacji oraz stowarzyszeń przedsiębiorców w nawiązywaniu kontaktów biznesowych i podjęciu w Polsce działalności gospodarczej.** Jest to istotne, gdyż obecnie ani po stronie polskiej, ani ukraińskiej, nie istnieją regulacje prawne w zakresie transgranicznej relokacji przedsiębiorstw. Eksperti wskazali, że:

Powołując się na zapisy umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy o współpracy gospodarczej sporządzonej w Kijowie dnia 4 marca 2005 roku i obowiązującej od dnia 4 maja 2006 roku (Monitor Polski 2006 nr 59 poz. 628), można zgłosić inicjatywę powstania regulacji prawnych zarówno po stronie Polski, jak i Ukrainy w zakresie precedensowych rozwiązań fiskalnych, dotyczących umożliwienia wprowadzenia na polski obszar celny majątku ukraińskich przedsiębiorstw na specjalnych warunkach. Pozwoli to na ułatwienie współpracy firm ukraińskich i polskich.

Roman Dryps (PUIG)

W nawiązywaniu kontaktów biznesowych firm ukraińskich i polskich pomagają różne stowarzyszenia pracodawców, organizacje branżowe oraz instytucje i agencje powołane dla wspierania rozwoju firm. Na przykład PARP realizuje projekt z inicjatywy Komisji Europejskiej, którego celem jest kojarzenie przedsiębiorstw z obu krajów. Podejmowane działania są skierowane przede wszystkim do małych firm ukraińskich i polskich. Z obu stron jest duże zainteresowanie współpracą.

My wykonujemy pracę żmudną i u podstaw. Zbieramy oferty ukraińskie i rozprowadzamy je wśród polskich firm. Muszę powiedzieć, że jest spore zainteresowanie tymi ofertami ze strony firm polskich, które chcą zlecać różne prace ukraińskim firmom i to nie tylko w obszarach podwykonawstwa towarowego, ale również w kwestiach usługowych. Jest to dla naszego kraju szczególnie ważny zakres współpracy z firmami ukraińskimi, gdyż pojawia się z ich strony duży wkład intelektualny, cenny dla naszej gospodarki.

Michał Polański (PARP)

Z kolei Konfederacja Lewiatan – jako organizacja pracodawców – nawiązuje kontakty z podobnymi organizacjami po stronie ukraińskiej, w celu tworzenia warunków ułatwiających firmom ukraińskim i polskim kreowanie powiązań biznesowych.

Jest to ważny obszar działania Konfederacji, gdyż w obu krajach jest duże rozdrobnienie podmiotowe i jest wiele branżowych organizacji reprezentujących firmy z różnych sektorów gospodarki. Duże rozproszenie podmiotowe organizacji zrzeszających firmy, utrudnia nawiązanie współpracy przedsiębiorstw z obu krajów. Nie zawsze po stronie polskiej są odpowiednie firmy do podjęcia współpracy z ukraińskim partnerem. Jeśli przychodzą do nas oferty np. z sektora metalurgicznego, a my jako konfederacja zrzeszająca głównie firmy z sektorów bardziej nowoczesnych, to nie możemy im zaoferować współpracy. Ale w innych dziedzinach, np. informatycznej jest spory potencjał do współpracy firm ukraińskich i polskich. Na razie trudno jeszcze mówić o efektach naszej działalności. Jest na to za wcześnie, ale niewątpliwie są możliwości rozwoju współpracy firm z obu krajów.

Andrzej Rudka (Konfederacja Lewiatan)

Duże zainteresowanie współpracą firm ukraińskich i polskich w tym zakresie potwierdził przedstawiciel PUIG.

Często firmy ukraińskie poszukują partnerów polskich jako przyczółku do dalszych działań.

Andrzej Drozd (PUIG)

Warto podkreślić, że także różne europejskie organizacje podejmują działania mające ułatwić firmom ukraińskim funkcjonowanie podczas wojny. PARP współpracuje z Europejskim Bankiem Odbudowy i Rozwoju (EBOR). Celem są wspólne działania na rzecz wsparcia uchodźców i ukraińskich MŚP planujących relokację do Polski. Program koncentruje się na zapewnieniu uchodźcom pomocy finansowej, wsparciu ich w podwyższaniu kompetencji i tworzeniu dla nich miejsc pracy, a także wspieraniu przedsiębiorczości jako katalizatora integracji społecznej uchodźców. Istotnym obszarem działań jest wsparcie informacyjno-prawno-finansowe dla przedsiębiorstw relokowanych z Ukrainy (PARP, 2022).

Prowadzone są także różne działania mające na celu przygotowanie warunków dla współpracy firm ukraińskich i polskich – po zakończeniu działań wojennych – przy odbudowie Ukrainy.

Tworzymy bazę polskich firm zainteresowanych udziałem w projektach odbudowy Ukrainy i obserwujemy bardzo duże zainteresowanie ze strony polskiego biznesu. Do naszej bazy zgłosiło się około 750 podmiotów zainteresowanych odbudową, w tym głównie branża budowlana (około 200 firm)⁵. Otwarcie konsultacji branżowych miała służyć konferencja, której celem była m.in. identyfikacja warunków potrzebnych dla poszczególnych branż, aby uczestniczyć w odbudowie Ukrainy. My jako PAIH będziemy uczestniczyć w tworzeniu dobrych warunków dla budowania relacji B2B. Będziemy przekazywać stronie ukraińskiej postulaty ze strony polskiego biznesu, aby obie strony mogły dobrze przygotować się do przyszłej współpracy.

Tetiana Chuzha (PAIH)

⁵ Na koniec grudnia 2022 r. w bazie podmiotów dedykowanej współpracy PAIH S.A. z biznesem na rzecz przygotowań do wznowienia eksportu i udziału w powojennej odbudowie Ukrainy jest zarejestrowanych ponad 1600 podmiotów, w tym ok. 500 firm z branży budowlanej.

6. Czy firmy ukraińskie zostaną w Polsce na dłużej?

Tocząca się wojna za wschodnią granicą niesie ze sobą wiele niewiadomych dotyczących przyszłości uchodźców, ich funkcjonowania, jak i przewidywań związanych z zakończeniem wojny. Z badania *Uchodźcy z Ukrainy – aktywizacja zawodowa w Polsce i Niemczech* wynika, że 58 proc. z nich planuje zostać w Polsce na dłużej lub na stałe, a 22 proc. zamierza wrócić do Ukrainy jak najszybciej⁶. A jak to jest w przypadku tych, którzy po przybyciu do Polski po 24 lutego 2022 r. rozpoczęli prowadzenie własnej działalności?

Zdaniem ekspertów zakończenie wojny nie będzie oznaczać masowego zamykania bądź przenoszenia biznesów z powrotem do Ukrainy. Większość nowo powstałych czy przeniesionych firm będzie kontynuować swoją działalność w Polsce.

Tylko niektóre firmy planują, że po normalizacji sytuacji wrócą na Ukrainę, a tutaj zamkną biznes.

Tetiana Chuzha (PAIH)

Wyniki finansowe osiągnięte przez przedsiębiorców będą miały wpływ na decyzje dotyczące dalszego prowadzenia działalności w Polsce – im lepsza kondycja finansowa firmy, tym mniejsze prawdopodobieństwo przeniesienia bądź zamknięcia działalności.

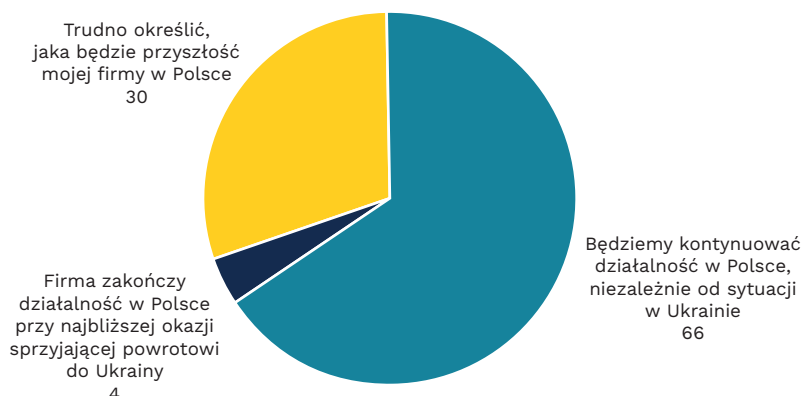
Większość firm nie zakończy swojej działalności w Polsce po zakończeniu wojny. Oczywiście dotyczy to tych podmiotów, których działania będą skutkować pozytywnymi wynikami finansowymi.

Roman Dryps (PUIG)

⁶ Badanie przeprowadzone za pomocą bezpośrednich wywiadów indywidualnych z wykorzystaniem smartfonów i tabletek (CAPI F2F), zrealizowane w dniach 15-25 lipca 2022 r., na dwóch próbach dorosłych (n = 400), pracujących (18+) uchodźców. Badanie przeprowadzone przez Platformę Migracyjną EWL, Fundację Na Rzecz Wspierania Migrantów Na Rynku Pracy „EWL” i Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego (EWL, 2022).

Opinie ekspertów są potwierdzone wynikami przeprowadzonego badania ankietowego wśród ukraińskich firm. **Zdaniem 66 proc. respondentów działalność w Polsce będzie kontynuowana niezależnie od sytuacji w Ukrainie** (wykres 10). Tylko 4 proc. przebadanych firm zamierza zakończyć swoją działalność w Polsce i wrócić do Ukrainy, jak tylko sytuacja na to pozwoli. Najczęściej w Polsce chcą pozostać przedstawiciele innych usług (43 proc.), budownictwa (17 proc.) oraz informacji i komunikacji (13 proc.). Przedsiębiorcy planujący powrót do Ukrainy reprezentują branżę informatyczną. Warto również zauważyć, że wszyscy ankietowani planujący kontynuować swoją działalność w Polsce zatrudniają pracowników. Uzyskane wyniki pozwalają wysnuć wniosek, że zdecydowana większość firm, które powstały w Polsce po 24 lutego 2022 r. oraz zatrudniają pracowników, będzie chciała pozostać tu dłużej.

Wykres 10. Przewidywania firm dotyczące pozostania w Polsce na dłużej (w proc.)

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników badania.

Zdaniem ekspertów przyszłość ukraińskiego biznesu w Polsce jest trudna do określenia. Przyczyną tego są nakładające się na siebie czynniki, które wpływają na obecną, jak i przyszłą sytuację. Trwająca wojna, jak i możliwa eskalacja konfliktu, jest jedną z okoliczności wpływających na decyzje podejmowane przez przedsiębiorców ukraińskich. Nie jest możliwe określenie czasu trwania oraz dalszego przebiegu wojny, co powstrzymuje przed powrotem do Ukrainy. Innym czynnikiem, mającym ogromny wpływ na przyszłość ukraińskich firm, jest sytuacja gospodarcza w Polsce, tj. gotowość rynku do wchłonięcia pracowników i biznesu ukraińskiego.

Trzecią kluczową kwestią jest rynek europejski, a dokładniej okres i poziom otwartości wspólnego rynku na firmy ukraińskie. Należy pamiętać, że ta

otwartość nie jest stanem permanentnym, lecz przejściowym. W tej chwili sytuacja wielu firm ukraińskich, w tym eksportu ukraińskiego, jest stosunkowo dobra, dlatego że rynek europejski jest wciąż otwarty. Sytuacja biznesu może się zmienić, gdy warunki na rynku europejskim będą inne.

Od sytuacji na rynku europejskim zależy struktura biznesu i wymiany handlowej, jaka będzie między Unią Europejską a Ukrainą.

Michał Polański (PARP)

Ekspert wskazuje również na dodatkową kwestię wpływającą na decyzję o dalszym prowadzeniu biznesu w Polsce – warunki edukacji dzieci. W wyniku wojny do Polski przybyło wiele kobiet z dziećmi lub całych rodzin, szukając schronienia. Wiele dzieci jest w wieku szkolnym. Przedłużający się konflikt, rozpoczęcie roku szkolnego oraz naturalna potrzeba dzieci do obcowania ze swoimi rówieśnikami, w wielu przypadkach przyczyniły się do podjęcia przez rodziców decyzji o rozpoczęciu lub kontynuowaniu nauki i pobytu w Polsce. Poślanie dziecka do polskiej szkoły wydłuża perspektywę pobytu do momentu zakończenia roku szkolnego bądź danego etapu edukacji, a tym samym rodzice muszą działać w kwestii zdobycia środków na życie w Polsce, np. przez prowadzenie działalności gospodarczej.

Wydaje się, że mały biznes, tworzony przez osoby, które przyjechały uciekając przed wojną i z obawy o życie swoje i dzieci, zacznie intensywnie rozwijać się w naszym kraju dopiero pod koniec tego roku.

Michał Polański (PARP)

Jak już sygnalizowaliśmy ukraińskie firmy wykorzystują możliwość ekspansji i korzystają ze wspólnego rynku europejskiego. Założenie biznesu w Polsce daje szansę na umiędzynarodowienie firmy oraz wchodzenie na inne rynki. Bez wątplenia położenie Polski ułatwia poszukiwanie nowej przestrzeni ekonomicznej i rynku zbytu dla towarów i usług.

Polska jest tym dobrym miejscem, z którego można szukać możliwości dalszej ekspansji.

Andrzej Drozd (PUIG)

Część przedsiębiorców, którzy działalność w Polsce traktują jako odnogę swojego biznesu, będzie prowadzić swoją działalność zarówno w Polsce, jak i w Ukrainie, chcąc kontynuować proces umiędzynarodowienia swojej działalności. Ponadto już teraz część firm ukraińskich inwestuje w Polsce tworząc nowe miejsca pracy, co można traktować jak przesłankę, że prowadzenie tutaj swojej działalności nie jest chwilowym rozwiązaniem.

Większość rzeczywiście rozpatruje Polskę jako krok w kierunku wejścia na rynek unijny i rozszerzenia rynków zbytu dla swoich produktów.

Tetiana Chuzha (PAIH)

Z wypowiedzi ekspertów wynika, że Polska nie jest traktowana przez przedsiębiorców ukraińskich wyłącznie jako czasowe miejsce pobytu w okresie wojny. Współpraca polsko-ukraińska również w sferze biznesu trwa od wielu lat. Dalsza współpraca, również w perspektywie odbudowy Ukrainy po wojnie, może przynieść obu krajom wymierne korzyści gospodarcze. Już w tym momencie Ukraińcy przygotowują się do odbudowy swojego kraju. Obserwuje się działania w kierunku rekonfiguracji logistyki, tworzenie planów dotyczących działań po rozpoczęciu odbudowy Ukrainy.

Firmy próbują tutaj lokować logistykę, która będzie budowała zupełnie nowe relacje na zupełnie różnych ścieżkach eksportu z Ukrainy.

Maciej Witucki (Konfederacja Lewiatan)

Należy również pamiętać, że odbudowa Ukrainy początkowo skupi się na potrzebach obywateli oraz usługach dla nich. W dalszej kolejności będzie odbudowywana infrastruktura biznesowa, co też przyczyni się do stopniowego przenoszenia biznesu ukraińskiego z powrotem do Ukrainy bądź równoczesnego funkcjonowania w Polsce i Ukrainie. Do gospodarczej odbudowy Ukrainy będą przystępować ukraińskie przedsiębiorstwa w Polsce bądź też polscy partnerzy.

Polska to będzie taki przyciótek przetwarzania surowców. Może być tak, że półprodukty będą przewożone do nas, będą przetwarzane czy wzbogacane w południowo-wschodniej Polsce.

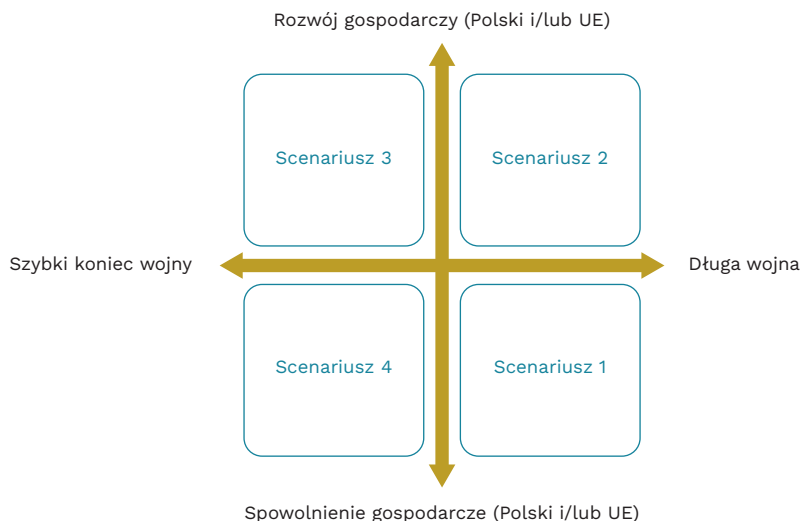
Maciej Witucki (Konfederacja Lewiatan)

Opinie ekspertów oraz wyniki przeprowadzonego badania ankietowego wśród firm wydają się być zbieżne. Mimo iż sytuacja za wschodnią granicą nie napawa optymizmem, to można przypuszczać, że biznes ukraiński pozostanie w Polsce na dłużej, będzie się rozwijał, zacieśniał współpracę z polskimi partnerami i uczestniczył w przyszłej odbudowie Ukrainy.

Scenariusze rozwoju ukraińskiego biznesu w Polsce

Niestabilność geopolityczna wywołana wojną w Ukrainie tak silnie zaburzyła światową sytuację gospodarczą (kryzys energetyczny, zerwane łańcuchy dostaw, wysoka inflacja), że trudno przewidzieć jaka przyszłość nas czeka. Dlatego istotne może okazać się opracowanie potencjalnych scenariuszy dotyczących ukraińskiego biznesu, który w Polsce otrzymał przestrzeń zarówno do przetrwania, jak i dalszego rozwoju. Z comiesięcznych badań koniunktury PIE (Miesięczny Indeks Koniunktury, MIK⁷) wynika, że w trzecim kwartale 2022 r. nastąpiło pogorszenie nastrojów polskich przedsiębiorców. Wiąże się to z niepewnością sytuacji gospodarczej, która stała się największą barierą dla prowadzenia biznesu przez polskie firmy. Jak pokazują nasze badania przeprowadzone wśród ukraińskich przedsiębiorców, sytuacja ukraińskiego biznesu wygląda podobnie. Największym utrudnieniem biznesu jest niepewność sytuacji gospodarczej.

Wykres 11. Scenariusze rozwoju ukraińskiego biznesu w Polsce

Źródło: opracowanie własne PIE.

⁷ **Miesięczny Indeks Koniunktury (MIK)**, to wskaźnik stworzony przez PIE i BGK do badania koniunktury polskich przedsiębiorstw. Badanie jest przeprowadzane na początku każdego miesiąca, na reprezentatywnej próbie 500 firm, metodą CATI (www8).

Uwzględniając czas trwania wojny oraz spowolnienie bądź rozwój gospodarczy Polski i Unii Europejskiej, można nakreślić cztery scenariusze rozwoju ukraińskiej przedsiębiorczości w Polsce (wykres 11). Pierwszy – najbardziej pesymistyczny – odbywałby się przy przedłużającej się wojnie i przy spowolnieniu gospodarczym w Polsce oraz UE. Drugi scenariusz zakłada długotrwałą wojnę przy jednoczesnym rozwoju gospodarczym. Trzeci – najbardziej optymistyczny – uwzględnia szybkie zakończenie wojny oraz rozwój gospodarczy w Unii Europejskiej, w tym w Polsce. Ostatni scenariusz jest oparty na założeniu, że wojna szybko się skończy, ale będzie temu towarzyszyć spowolnienie gospodarcze. Scenariusze pierwszy i trzeci uwzględniają najbardziej skrajne sytuacje, natomiast drugi i czwarty opisują sytuacje pośrednie. Skrajne scenariusze są dwoma końcami kontinuum i z tego względu zostaną omówione w dalszej części.

Długotrwała, wyniszczająca wojna

Scenariusz ten zakłada, że wojna w Ukrainie będzie trwała jeszcze przez wiele lat, Rosjanie zniszczą kolejne tereny, co doprowadzi do wyniszczenia Ukrainy. Trwają rozmowy między stronami konfliktu, w które angażują się przedstawiciele innych krajów, ale nie przynoszą one zakończenia działań wojennych. Z czasem też inne kraje, Unia Europejska oraz NATO coraz mniej się angażują w pomoc stronie ukraińskiej. Konsekwencją wyniszczania Ukrainy, spustoszeń w infrastrukturze oraz gospodarce, są dalsze napływy Ukraińców już nie tyle chcących ratować życie, co pozyskać środki finansowe na przetrwanie. Firmy jeszcze funkcjonujące w Ukrainie przenoszą się do innych krajów, szukając nowych rynków zbytu dla swoich towarów lub usług. Tym samym zmienia się charakter migracji z uchodźczej na ekonomiczną. Konsekwencją trwającej wojny jest też dalsze pogarszanie się sytuacji gospodarczej w Polsce oraz w innych krajach. Rosnąca inflacja, wzrost cen, stóp procentowych oraz trwający kryzys energetyczny utrudniają funkcjonowanie przedsiębiorstwom, co prowadzi do strat finansowych, niekiedy ich upadłości, a tym samym wzrostu bezrobocia.

Napływ ludności z Ukrainy do Polski powoduje, że zwiększa się też liczba przedsiębiorstw zakładanych przez Ukraińców. Powoduje to większą konkurencję między podmiotami na polskim rynku. Masowy napływ ludności powoduje, że gospodarka nie jest już w stanie wchłonąć nowych przedsiębiorstw ani nowych pracowników. Dodatkowo Ukraińcy stanowią konkurencję dla Polaków szukających pracy. Ukraińskie firmy funkcjonujące ponad pół roku przestają korzystać z ulgi podatkowej i przechodzą weryfikację ze strony rynku. Część działalności się zamyka, powiększając tym samym liczbę bezrobotnych. Z kolei te nadal funkcjonujące, chcąc utrzymać atrakcyjną ofertę dla klientów, zmniejszają ceny i redukują liczbę pracowników. Pogarszająca się sytuacja gospodarcza w Polsce, pogarszające się warunki życia i wzrost

niepokojów społecznych zmuszają część Ukraińców do poszukiwania lepszych warunków do życia w krajach zachodnich.

Rozwój w czasie pokoju

Scenariusz ten przewiduje szybkie zawarcie trwałego pokoju. Z chwilą zakończenia wojny ustają migracje ludności z Ukrainy, część Ukraińców powraca do swojego kraju, zaczyna się proces odbudowy gospodarki, infrastruktury (dla ludności, dla biznesu), wspierany środkami finansowymi z Unii Europejskiej. Dzięki temu nie dochodzi do ponownego uzależnienia się od Rosji. Konsekwencją zakończenia wojny jest poprawa kondycji polskiej gospodarki, jak i innych państw. Inflacja przestaje rosnąć, stopy procentowe spadają, co prowadzi do poprawy nastrojów ludności, w tym przedsiębiorców. Kryzys energetyczny zostaje zażegnany, co przekłada się na obniżenie cen nośników energii. Poprawa sytuacji gospodarczej przyczynia się do poprawy sytuacji na rynku pracy, dzięki czemu jest przestrzeń na prowadzenie i otwieranie nowych działalności

Powrót ludności do Ukrainy nie jest gwałtowny, część wraca niemal od razu po ustabilizowaniu się sytuacji za wschodnią granicą, a część odkłada to w czasie bądź nie ma takiego zamiaru. Część ukraińskich przedsiębiorców zamyka swoje firmy w Polsce i otwiera ponownie działalność w Ukrainie. Znaczna część firm pozostających w Polsce działa zarówno w Polsce, jak i w Ukrainie, traktując to jako pierwszy krok w kierunku umiędzynarodowienia swojej działalności. Powstałe firmy prosperują, a zakończenie okresu zwolnienia z opłacania składek ZUS nie powoduje masowego zamykania działalności. Przedsiębiorstwa już istniejące, jak i dopiero powstające, odnajdują się w polskim klimacie gospodarczym. Ukraińskie firmy wykorzystują możliwości związane z położeniem geograficznym Polski i dążą do ekspansji na inne rynki, rozwijają się oraz tworzą nowe miejsca pracy. Wymiana handlowa między firmami ukraińskimi a polskimi dalej się rozwija. Kontynuowana jest też współpraca z podmiotami z innych krajów Unii Europejskiej. Ukraińskie firmy wraz ze swoimi polskimi partnerami wspierają odbudowę Ukrainy przez różnego rodzaju inwestycje. Pogłębia się transfer wiedzy i technologii, na czym korzystają ukraińscy przedsiębiorcy w Polsce.

Aneks metodologiczny

Treści zaprezentowane w raporcie są konsekwencją analiz danych pierwotnych i wtórnych. Badanie ukraińskiego biznesu w Polsce przeprowadziliśmy etapowo, pozyskując informacje z różnych źródeł i wykorzystując zróżnicowane metody gromadzenia danych.

Na pierwszym etapie wykorzystaliśmy bazy Centralnego Ośrodka Informacji Gospodarczej (COIG) oraz Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG). Analiza zawartych tam informacji pozwoliła nam na określenie skali ukraińskiej przedsiębiorczości w Polsce, w szczególności w okresie po agresji Rosji na Ukrainę.

Baza COIG zawiera dane o przedsiębiorstwach w formie spółek, w tym z kapitałem zagranicznym. Informacje COIG zawierają dane z KRS, co pozwala oszacować liczbę spółek z kapitałem ukraińskim, ale nie znajdziemy tam informacji o firmach prowadzonych przez osoby fizyczne ani o spółkach cywilnych. Należy też pamiętać, że statystyki odnoszące się do poszczególnych miesięcy czy lat, dotyczą wyłącznie nowych firm, w których w momencie rejestracji jednym z udziałowców była ukraińska firma lub osoba fizyczna posiadająca ukraińskie obywatelstwo.

Dane w CEIDG dotyczą jednoosobowych działalności gospodarczych oraz spółek cywilnych, działających na terenie Polski. Rejestracja w bazie jest warunkiem koniecznym, aby prowadzić taką działalność, niezależnie od posiadanego obywatelstwa. Zgromadzone dane odnoszą się jedynie do osób z obywatelstwem ukraińskim rejestrujących się w CEIDG w 2022 r. Te dane pozwoliły nam na szczegółową analizę struktury oraz dynamiki przedsiębiorstw ukraińskich w Polsce. Strukturę firm pokazaliśmy uwzględniając branże oraz lokalizację, a w przypadku jednoosobowych działalności dodatkowo braliśmy pod uwagę płeć osoby zakładającej działalność. Dokonując analizy dynamiki powstawania firm ukraińskich w Polsce pokazaliśmy zmiany ich liczby od stycznia do września 2022 r. W przypadku spółek z kapitałem ukraińskim skalę tej formy działalności w 2022 r. dodatkowo porównaliśmy do roku poprzedniego.

Drugi etap prac polegał na przeprowadzeniu badań jakościowych w formie wywiadu grupowego i wywiadów indywidualnych wśród przedstawicieli

instytucji, którzy mają szeroką wiedzę o warunkach funkcjonowania ukraińskich firm w Polsce. Zaprosiliśmy do badania przedstawicieli:

- ▶ Ministerstwa Rozwoju i Technologii (MRiT),
- ▶ Ambasady Ukraińskiej w Polsce,
- ▶ Polskiej Agencji Inwestycji i Handlu (PAIH),
- ▶ Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP),
- ▶ Polsko-Ukraińskiej Izby Gospodarczej (PUIG),
- ▶ Konfederacji Lewiatan.

W dniu 21 września 2022 r. przeprowadziliśmy w siedzibie PIE pogłębiony wywiad grupowy, podczas którego, według przygotowanego scenariusza, odbyła się rozmowa z przedstawicielami wskazanych instytucji. Spotkanie zostało nagrane, a transkrypcja pozwoliła nam na wyłonienie i przytoczenie w raporcie wybranych cytatów wypowiedzi. Informacje z wywiadu pogłębionego zostały uzupełnione wywiadami indywidualnymi, przeprowadzonymi z przedstawicielami instytucji, którzy nie mogli uczestniczyć w wywiadzie grupowym. Wiedza pozyskana za pomocą badań jakościowych umożliwiła nam opisanie warunków funkcjonowania biznesu ukraińskiego w Polsce, motywów zakładania firm po wybuchu wojny, barier funkcjonowania w Polsce, współpracy ukraińskiego biznesu z polskim, także nakreślenie możliwego rozwoju ukraińskich firm w Polsce. Badania jakościowe były też podstawą do przygotowania się do kolejnego etapu prac, jakim było przeprowadzenie badań ilościowych wśród firm ukraińskich, które zarejestrowały swoją działalność w Polsce po wybuchu wojny w Ukrainie.

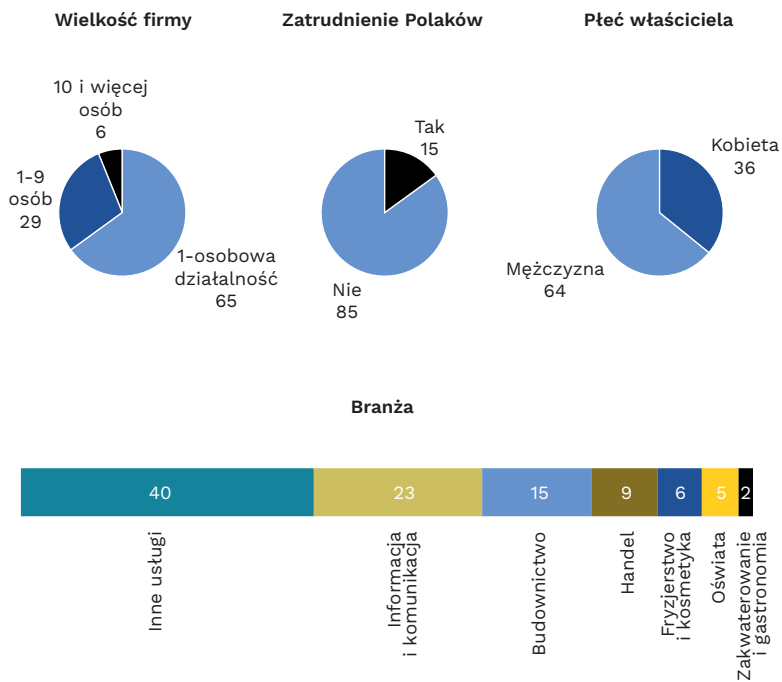
Badanie ilościowe w formie ankiety internetowej przeprowadziliśmy na początku października 2022 r. Baza CEIDG pozwoliła nam na identyfikację adresów mailowych ponad 2000 firm, do których wysłaliśmy zaproszenie do wzięcia udziału w badaniu. Zgody na badanie udzieliło 110 firm, a ankietę wypełniło ostatecznie 80 przedsiębiorstw. **W związku z tym, że w badanej grupie znalazły się jedynie firmy, które wyraziły na to zgodę, nasza próba nie odzwierciedla dokładnie struktury populacji firm ukraińskich założonych w 2022 r.** Strukturę badanych firm przedstawiamy na infografice 3.

W naszej próbie znalazły się przede wszystkim firmy jednoosobowe (65 proc.) i mikrofirmy (29 proc.). Przedsiębiorstwa zatrudniające 10 osób i więcej stanowiły jedynie 6 proc. badanych. Wśród badanych przedsiębiorstw 15 proc. zatrudniało Polaków. Większość firm prowadzona była przez mężczyzn (64 proc.). Główną branżą, w której działały ukraińskie przedsiębiorstwa były inne usługi (40 proc.), dość duża część badanych firm zajmowała się też informacją i komunikacją (23 proc.) oraz budownictwem (15 proc.).

Kwestionariusz ankiety był przygotowany w języku ukraińskim, a pytania dotyczyły motywów zakładania działalności w Polsce, barier funkcjonowania, współpracy z polskim biznesem oraz planów dotyczących dalszego

funkcjonowania w Polsce. Informacje pozyskane od firm były uzupełnieniem przeprowadzonych wcześniej wywiadów i razem stanowiły szerszy obraz biznesu ukraińskiego w Polsce.

Infografika 3. Struktura przebadanych firm ukraińskich (w proc.)

Uwaga: n = 80.

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników badań.

Bibliografia

- COIG (2022a), *Inwestorzy zagraniczni w Polsce na dzień 11-08-2022 r.*, <https://www.coig.com.pl/inwestorzy-zagraniczni-w-polsce.php> [dostęp: 05.09.2022].
- COIG (2022b), *Inwestorzy zagraniczni 2022*, https://www.coig.com.pl/inwestorzy-zagraniczni-w-polsce_2022.php [dostęp: 17.08.2022].
- EWL (2022), *Uchodźcy z Ukrainy. Aktywizacja w Polsce i Niemczech*, <https://ewl.com.pl/raport-uchodzcy-z-ukrainy-aktywizacja-zawodowa-w-polsce-i-niemczech/> [dostęp: 24.10.2022].
- PARP (2022), *Przedstawiciele EBOR rozmawiali z PARP o programie wsparcia dla ukraińskich MŚP i uchodźców*, <https://www.parp.gov.pl/component/content/article/83126:przedstawiciele-ebor-z-wizyta-w-parp-rozmawiali-o-programie-wsparcia-dla-ukraińskich-uchodzcow-oraz-relokacji-mspm> [dostęp: 20.10.2022].
- Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz.U. z 12 marca 2022 r., poz. 583).
- (www1) https://barometrzwodow.pl/modul/prognozy-w-tabelach?search_type=areas&year=2022&type_of_forecast%5Brelation_level%5D=relation_level&province=1000&county=&profession=113%2C116%2C120%2C309%2C114%2C59&search_form=yes [dostęp: 26.10.2022].
- (www2) https://barometrzwodow.pl/modul/prognozy-w-tabelach?search_type=areas&year=2022&type_of_forecast%5Brelation_level%5D=relation_level&province=1000&county=&profession=159%2C285%2C315%2C90%2C77&search_form=yes [dostęp: 26.10.2022].
- (www3) *Szczegółowe statystyki dot. osób zarejestrowanych w rejestrze obywateli Ukrainy i członków ich rodzin, którym nadano status cudzoziemca na podstawie specustawy. Stan na 17.11.2022 r.*, <https://dane.gov.pl/pl/dataset/2715,zarejestrowane-wnioski-o-nadanie-statusu-ukr/resource/42793/table> [dostęp: 18.11.2022].
- (www4) *Motyw ukraiński w historii kredytowej*, <https://media.bik.pl/informacje-prasowe/401955/motyw-ukraiński-w-historii-kredytowej> [dostęp: 07.10.2022].
- (www5) *Про роботу банківської системи та валютного ринку з 24 лютого 2022 року в умовах воєнного стану по всій території України*, <https://bank.gov.ua/ua/news/all/pro-robotu-bankivskoyi-sistemi-ta-valyutnogo-rinku-z-24-lyutogo-2022-roku-za-umovi-voynnogo-stanu-po-vsiy-teritoriyi-ukrayini> [dostęp: 07.10.2022].

(www6) *Національний банк вживає заходів для зменшення попиту в готівковому сегменті валютного ринку, захисту міжнародних резервів і уточнює низку норм*, <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-vjivaye-zahodiv-dlya-zmshennya-popitu-v-gotivkovomu-segmenti-valyutnogo-rinku-zahistu-mijnarodnih-rezerviv-i-utochnyuye-nizku-norm> [dostęp: 07.10.2022].

(www7) <https://lewiatan.org/wspieramy-ukraincow-w-znalezieniu-pracy-przedsiębiorców-w-zatrudnianiu-uchodźców/> [dostęp: 11.10.2022].

(www8) <https://mik.pie.net.pl/> [dostęp: 26.10.2022].

Spis infografik i wykresów

SPIS INFOGRAFIK

Infografika 1. Spółki z kapitałem zagranicznym, które powstały w Polsce w okresie styczeń-wrzesień 2022 r.	12
Infografika 2. Jednoosobowe działalności gospodarcze zakładane przez cudzoziemców w Polsce w okresie styczeń-wrzesień 2022 r.	14
Infografika 3. Struktura przebadanych firm ukraińskich (w proc.)	50

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Spółki z kapitałem zagranicznym ze względu na kraj pochodzenia kapitału – stan na koniec września 2022 r. (w proc.)	10
Wykres 2. Rejestracje nowych spółek z kapitałem ukraińskim od stycznia do września 2022 r. i dynamika r/r	11
Wykres 3. Liczba ukraińskich jednoosobowych działalności gospodarczych w Polsce powstałych w okresie styczeń-wrzesień 2022 r. i dynamika m/m.	13
Wykres 4. Spółki z kapitałem ukraińskim w Polsce w 2022 r. wg branż (w proc.)	15
Wykres 5. Nowo powstałe ukraińskie jednoosobowe działalności gospodarcze w Polsce w okresie styczeń-wrzesień 2022 r. wg branż (w proc.)	16
Wykres 6. Nowo powstałe ukraińskie jednoosobowe działalności gospodarcze w Polsce w okresie styczeń-wrzesień 2022 r. wg branż i płci (w proc.)	17
Wykres 7. Motywy skłaniające Ukraińców do założenia własnej firmy w Polsce (w proc.)	21
Wykres 8. Znaczenie barier w prowadzeniu działalności gospodarczej wg ukraińskich przedsiębiorców (w proc.)	27
Wykres 9. Główne formy współpracy badanych firm ukraińskich z polskimi (w proc.)	34
Wykres 10. Przewidywania firm dotyczące pozostania w Polsce na dłużej (w proc.)	42
Wykres 11. Scenariusze rozwoju ukraińskiego biznesu w Polsce	45

Lista ekspertów

Tetiana Chuzha, Zagraniczne Biuro Handlowe w Kijowie, Polska Agencja Inwestycji i Handlu

Andrzej Drozd, Wiceprezes, Polsko-Ukraińska Izba Gospodarcza

Roman Dryps, Dyrektor Centrum Doradztwa Biznesowego, Polsko-Ukraińska Izba Gospodarcza

Marcin Fabianowicz, Dyrektor Centrum Inwestycji, Polska Agencja Inwestycji i Handlu

Michał Polański, Dyrektor Departamentu Wsparcia Przedsiębiorczości, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości

Andrzej Rudka, Doradca Zarządu, Konfederacja Lewiatan

Artem Snopkov, Pierwszy Sekretarz, Ambasada Ukrainy w Rzeczypospolitej Polskiej

Maciej Witucki, Prezydent, Konfederacja Lewiatan

Polski Instytut Ekonomiczny

Polski Instytut Ekonomiczny to publiczny *think tank* ekonomiczny z historią sięgającą 1928 roku. Jego obszary badawcze to przede wszystkim makroekonomia, energetyka i klimat, handel zagraniczny, foresight gospodarczy, gospodarka cyfrowa i ekonomia behawioralna. Instytut przygotowuje raporty, analizy i rekomendacje dotyczące kluczowych obszarów gospodarki oraz życia społecznego w Polsce, z uwzględnieniem sytuacji międzynarodowej.

Polski
Instytut
Ekonomiczny